

ЗАКОН ЗА ПРАВДА ЗА ДЕЦАТА

Сл. Весник на Р. Македонија, бр.148 од 29.10.2013 година

Прв дел **ОПШТИ ОДРЕДБИ**

Глава прва Содржина, цели и основни начела

1. Содржина на Законот

Член 1

(1) Со овој закон се уредува постапувањето со децата во ризик и децата сторители на дејствија што со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци, се определуваат условите за примена на мерки на помош, грижа и заштита, на воспитни и алтернативни мерки и за казнување на децата и помладите полнолетни лица, положбата, улогата и надлежноста на органите што учествуваат во постапувањето со децата и извршувањето на воспитните и алтернативните мерки и казни.

(2) Со овој закон се уредуваат мерките за заштита на децата жртви на дејствија, кои со закон се предвидени како кривични дела и на децата сведоци и мерките за превенција на детско престапништво.

2. Цели на Законот

Член 2

Целите на Законот и на неговата примена се остварување на приоритетен интерес и заштита на децата од криминал, насилство и од кој било облик на загрозување на нивните слободи и права и нивниот правилен развој, заштита на децата сторители на дејствија кои со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци и од поврат на такви дела, нивна социјализација, воспитување и превоспитување, помош и грижа за децата и заштита во постапката пред судот и другите органи на нивните слободи и права загарантирани со Уставот на Република Македонија, со Конвенцијата за правата на детето и со другите меѓународни договори за положбата на децата, ратификувани согласно со Уставот на Република Македонија.

3. Основни начела

Член 3

(1) Во постапка со дете службен јазик е македонскиот јазик и неговото кирилско писмо.

(2) Одредбите од Законот за употреба на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните во Република Македонија и во единиците на локалната самоуправа соодветно се применуваат во постапка со дете.

(3) Дете - странски државјанин лишено од слобода или притворено, поднесоците во постапката може да ги поднесе на свој јазик, а во други случаи под услови на реципроцитет.

Член 4

(1) Детето има право да биде информирано од сите институции кои доаѓат во допир со него, за неговите права кои вклучуваат должности и одговорности

пропишани со Конвенцијата за правата на детето и другите меѓународни документи за правата на децата, со овој закон и со други закони.

(2) Детето има право да биде испитано и сослушано и подучено за правата во таа постапка и за самата постапка.

(3) Во секоја судска и вонсудска постапка во која учествува, детето има право активно да учествува во носењето на одлуки во неговиот живот и да даде свое мислење.

Член 5

На дете над 14 години не може да му биде изречена санкција за дејствие кое пред да е сторено не било предвидено со закон како кривично дело или прекршок и за кое не била утврдена санкција со закон или со ратификуван меѓународен договор.

Член 6

(1) Децата жртви на дејствија кои со закон се предвидени како кривични дела ги имаат истите права што ги имаат и полнолетните лица жртви пред, за време и по завршувањето на кривичната постапка, како и посебните права признати со Конвенцијата за правата на детето и другите ратификувани меѓународни договори.

(2) Децата жртви на дејствија кои со закон се предвидени како кривични дела и децата сведоци уживаат засилена заштита и поддршка од сите институции, органи и поединци во системот на правда за децата, со цел да се намалат негативните последици врз нив од кривичното дело и да се спречи негативното влијание на постапувањето на институциите врз правилниот развој на детето и да се поттикнат да побараат заштита пред надлежен суд.

Член 7

(1) На дете над 14 години во неформалното постапување на надлежните органи и служби, како и во судската постапка, му се гарантираат истите права што ги имаат полнолетните лица обвинети во кривичната, односно прекршочната постапка, како и посебните права признати со Конвенцијата за правата на детето и другите ратификувани меѓународни договори, во сите фази на постапката и во изрекувањето и извршувањето на која било санкција или мерка предвидена со овој закон.

(2) Не може да се смета дека детето е во судир со закон додека тоа не се утврди со правосилна судска одлука.

(3) При постапувањето на судот и на другите институции во примената на одредбите од овој закон, најважна цел им е остварувањето на најдобрите интереси за детето.

Член 8

(1) Судот и другите институции во примената на овој закон ги почитуваат и обезбедуваат правата на детето без никаква дискриминација, без оглед на полот, расата, бојата на кожата, родот, припадноста на маргинализирана група, етничката припадност, јазикот, државјанството, социјалното потекло, религијата или верското уверување, други видови на уверувања, образованието, политичката припадност, личниот или општествениот статус, менталната и телесната попреченост, возраста, семејната или брачната состојба, имотниот статусот, здравствената состојба или кој било друг основ кој е предвиден со закон или со ратификуван меѓународен договор, на родителите/или/от, односно старателите/или/от или на членовите на семејството на детето.

(2) Судот и другите институции при примената на овој закон ги преземаат сите потребни мерки за обезбедување заштита на детето од сите видови на дискриминација или санкција или други ограничувања на правата врз основите предвидени во ставот (1) на овој член.

Член 9

(1) Ниту едно дете не смее да биде изложено на мачење или други свирепи нечовечки или понижувачки постапки или санкции.

(2) Детето секогаш има право на засилена заштита од мачење или други свирепи нечовечки или понижувачки постапки или санкции.

Член 10

Лишување на дете од слобода се применува само како последно средство во постапката и само под услови и во траење определени со овој закон.

Член 11

Секое постапување на судот и на другите институции со дете во примената на одредбите од овој закон треба да трае и да биде завршено во разумен рок, што нема да му штети на неговите интереси.

Член 12

Детето, односно неговиот законски застапник, има право да биде информирано за текот на постапувањето и на правото на поплака и претставка за заштита на правата пред Народниот правобранител и други органи и институции кои имаат надлежност да се грижат за правата на детето.

Член 13

Примената на мерките и санкциите утврдени со овој закон и постапувањето со дете подредени се во негов интерес за заштита, воспитување, превоспитување и правилен развој.

Член 14

(1) Постапувањето на судот и другите институции при примената и извршувањето на санкциите и другите мерки треба да е прилагодено на возраста, личноста, и на потребите и интересите на детето.

(2) При примената на мерките и санкциите во постапките утврдени со овој закон на дете над 14 години можат да му бидат одземени или ограничени определени права само во мера што одговара на достигнатиот степен на развој на неговата личност и на неговата потреба за отстранување на состојбите што влијаат тој да врши дејствија што со закон се предвидени како кривични дела или прекршоци.

Член 15

При одлучувањето за примена на мерките и санкциите утврдени со овој закон, секогаш им се дава предност на превентивните, заштитните и воспитните мерки.

Член 16

Мерката или санкцијата што му се изрекува на дете над 14 години треба да одговара на неговата личност, тежината на дејствието што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок и неговите последици, потребата од негово воспитување, превоспитување, образование и развој, заради обезбедување и заштита на интересот што е најповолен за детето.

Член 17

(1) За дејствие на дете над 14 години кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, надлежните органи и институции по правило не поведуваат судска постапка за да се избегне штетното влијание врз детето.

(2) Судска постапка по правило се поведува само во случаите предвидени како кривично дело со овој закон, ако детето над 14 години сторило дејствие кое е предвидено како кривично дело за кое се изрекува казна затвор од три години или потешка казна, или во случај кога целта на мерките или на санкциите утврдени со овој закон не може да се постигне без таква постапка.

Член 18

(1) Постапката спрема дете ја води и санкциите утврдени со овој закон ги изрекува само надлежен суд.

(2) Други мерки предвидени со овој закон можат да изрекуваат и други специјализирани органи.

4. Значење на поимите и изразите

Член 19

Одделни поими употребени во овој закон го имаат следново значење:

- **дете** е секое лице на возраст до 18 години,

- **дете во ризик** е секое дете кое наполнило седум, а не наполнило 18 години со телесна попреченост или пречки во менталниот развој, жртва на насилство, воспитно и социјално запуштено, кое се наоѓа во таква состојба во која е отежнато или е оневозможено остварувањето на воспитната функција на родителите/или/от, односно старателите/или/от, кое не е вклучено во системот на образованието и воспитувањето, вовлечено во питање, скитање или проституција, кое употребува дроги и други психотропни супстанции и прекурзори или алкохол, а кое поради ваквите состојби е или може да дојде во допир со закон како жртва или како сведок на дејствие кое со закон е предвидено како прекршок или дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело,

- **дете во ризик до 14 години** е секое дете кое во времето на извршување на дејствието со закон предвидено како кривично дело за кое е утврдена парична казна или затвор над три години или дејствие со закон предвидено како прекршок наполнило седум, а не наполнило 14 години,

- **дете во ризик од 14 до 18 години** е секое дете кое во времето на извршување на дејствието со закон предвидено како кривично дело за кое е утврдена парична казна или затвор до три години или дејствие со закон предвидено како прекршок наполнило 14, а не наполнило 18 години,

- **дете во судир со закон од 14 до 16 години** е секое дете кое во времето на извршување на дејствието со закон предвидено како кривично дело за кое е утврдена казна затвор над три години наполнило 14, а не наполнило 16 години,

- **дете во судир со закон над 16 години** е секое дете кое во времето на извршување на дејствието со закон предвидено како кривично дело за кое е утврдена казна затвор над три години наполнило 16 години, а не наполнило 18 години,

- **дете жртва е секое дете на возраст до 18 години** кое претрпело штета, вклучувајќи физичка или ментална повреда, емотивно страдање, материјална загуба или друга повреда или загрозување на правата и интересите како последица на сторено дејствие со закон предвидено како кривично дело,

- **помладо полнолетно лице** е лице кое во времето на пресудување за дејствие со закон предвидено како кривично дело наполнило 18, а не наполнило 21 година,

- **мерки** се мерки на помош и заштита определени со закон кои не се состојат во одземање и ограничување на слободите и правата на децата поради сторено дејствие со закон предвидено како кривично дело или прекршок или состојба на ризик, кои спрема детето, родителите/или/от, односно старателите/или/от може да ги примени суд или други органи определени со овој закон,
- **санкција** е правна последица на дејствие со закон предвидено како кривично дело и прекршок, која се состои во помош и заштита или ограничување или одземање на определени слободи и права на дете од 14 до 18 години поради дејствие предвидено со закон како кривично дело или прекршокот, што ја изрекува суд во постапка определена со овој закон,
- **надлежен суд** е судија за деца и совет за деца,
- **други специјализирани органи** се центрите за социјална работа, јавното обвинителство, Министерството за внатрешни работи и установите за извршување на санкции за деца и
- **семејство** се родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето, полнолетните роднини по крв во права линија, брат или сестра, брачниот другар, како и други полнолетни лица со кои детето живее во заедничко домаќинство.

Втор дел ПОСТАПУВАЊЕ СО ДЕЦА

Глава втора Мерки на помош и заштита

1. Исклучување на санкциите предвидени со овој закон

Член 20

Спрема дете кое во време на извршување на дејствието, кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, не наполнило 14 години, не може да се примени санкција утврдена со овој закон.

Член 21

Спрема дете во ризик до 14 години и дете во ризик над 14 години се применуваат со закон предвидените мерки на помош и заштита, кои се од најдобар интерес за детето и неговото воспитување и развој.

Член 22

(1) Спрема дете во ризик до 14 години и дете во ризик над 14 години се применуваат мерки на помош и заштита само кога центарот за социјална работа ќе оцени дека состојбата на ризик се одразува врз развојот на личноста на детето и неговото правилно воспитување.

(2) Мерките од ставот (1) на овој член може да се применуваат и спрема родителите/или/от, односно старателите/или/от доколку го занемариле или злоупотребиле вршењето на своите права или должности во однос на заштитата на личноста, правата и интересите на детето.

Член 23

Мерките на помош и заштита се мерки утврдени со закон во областа на образованието, во здравствената, социјалната, семејната и во други облици на заштита.

2. Постапување со дете во ризик

Член 24

(1) За дејствие на дете во ризик до 14 години, кое со закон е предвидено како кривично дело, за кое е утврдена казна затвор над три години, како и кога во извршувањето на делото учествувале и други лица за кои може да се води постапка пред суд и за дејствие на дете во ризик над 14 години, кое со закон е предвидено како кривично дело за кое е утврдена казна затвор до три години или парична казна, Министерството за внатрешни работи доставува известување до центарот за социјални работи (во натамошниот текст: центарот) и до надлежниот јавен обвинител. За други состојби на ризик Министерството за внатрешни работи, училиштето или друга институција во која детето е згрижено, како и неговите родители/или/от, односно старатели/или/от на детето го известуваат центарот.

(2) Министерството за внатрешни работи го известува центарот со писмено известување кое содржи лични податоци за детето и неговите родители/или/от, односно старатели/или/от, стореното дејствие и околностите под кои е сторено. Во итни случаи, известувањето може да биде и по телефон, а дополнително се доставува писмено известување.

(3) Центарот постапува по известувањата од Министерството за внатрешни работи, од јавното обвинителство, од училиштето или од друга институција во која детето е згрижено и во која се воспитува од родителите/или/от, односно старателите/или/от, детето, оштетениот и од друго лице.

(4) Центарот, Министерството за внатрешни работи и училиштето или друга институција во којашто детето е згрижено, се должни заемно да се известуваат за однесувањето на детето, како и за сите други околности што според закон се сметаат за состојба во ризик.

(5) Центарот може да го констатира постоењето на состојба на ризик и врз основа на сопствени сознанија.

(6) Примените известувања од ставот (2) на овој член се регистрираат во регистар за примени известувања за деца во ризик што се води во центарот. Во регистарот се внесуваат податоци добиени со известувања од Министерството за внатрешни работи, Јавното обвинителство, училиштето или од друга институција во која детето е згрижено и се воспитува, како и од неговите родители/или/от, односно старатели/или/от, детето, оштетениот и од друго лице се чуваат како тајна согласно со прописите кои се однесуваат на класифицираните информации и заштитата на личните податоци.

(7) Формата и содржината на регистарот за примени известувања за деца во ризик, како и начинот за неговото водење, ги пропишува министерот за труд и социјална политика.

Член 25

(1) Во рок не подолг од 15 дена од приемот на известувањето или друго сознание, а во случаите кога постои загрозеност на личноста, правата и интересите на детето, не подолго од 36 часа, центарот го повикува на разговор детето во ризик, неговите родители/или/от, односно старатели/или/от и покренува постапка од доверлив карактер за утврдување на фактичките околности на конкретниот настан или состојбата на ризик. Ако и покрај уредната достава разговорот не може да се изврши поради отсуство на детето и неговите родители/или/от, односно старатели/или/от, центарот го известува надлежниот јавен обвинител и Министерството за внатрешни работи заради натамошно постапување.

(2) Разговорот го води претставник на стручен тим или стручен тим составен од педагог, социјален работник, психолог и дипломиран правник, во посебни

простории. Стандардите за уредување на посебните простории ги пропишува министерот за труд и социјална политика.

(3) Во случаите кога дејствието на дете во ризик до 14 години со закон е предвидено како кривично дело за кое е утврдена казна затвор од најмалку пет години или кога постои загрозеност на личноста, правата и интересите на детето, задолжително на разговорот присуствува адвокат кој ги заштитува правата и интересите на детето.

(4) Присуството на адвокат е задолжително и во случаите кога јавниот обвинител предлага мерки за дете во ризик над 14 години за дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело за кое е утврдена казна затвор до три години, ако според процена на центарот постои загрозеност на личноста, правата и интересите на детето, и ако во стручниот тим не учествува правник.

(5) Во случаите од ставовите (3) и (4) на овој член родителите/или/от, односно старателите/или/от го избираат адвокатот, а доколку тоа не го сторат, центарот го определува адвокатот по службена должност од листата составена од Адвокатската комора на Република Македонија.

(6) Трошоците за адвокатот ги сносат родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето, а во случаи кога не се во состојба да ги платат, тие паѓаат на товар на Буџетот на Република Македонија и се исплатуваат согласно со одредбите од Законот за бесплатна правна помош.

(7) Се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат трошоците за адвокат ако остварува вкупни месечни приходи помали од просечната нето месечна плата на Република Македонија исплатена во претходниот месец, за што треба да достави потврда издадена од надлежен орган, односно организација за вкупните месечни приходи до центарот најдоцна во рок од пет работни дена од денот на добиеното известување за потребната документација. Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от не достават таква потврда ќе се смета дека се во состојба да ги платат трошоците на адвокатот.

(8) Наградата на адвокатот за дадена правна помош се пресметува во висина на едно застапување по секој предмет, усогласено со Тарифата за награда на Адвокатската комора на Република Македонија.

(9) Центарот врши проверка на доставениот трошковник од адвокатот и за исплата го доставува до Министерството за правда.

Член 26

(1) Адвокатот е должен да даде правно мислење за случајот во писмена форма во рок од седум дена од разговорот со стручниот тим.

(2) Правното мислење од ставот (1) на овој член треба да ги содржи особено описот на дејствието, предвидено како кривично дело, фактичките и правните елементи на случајот.

(3) Ако стручниот тим не го прифати правното мислење на адвокатот или адвокатот не го даде правното мислење во рокот од ставот (1) на овој член, или ако се работи за дете во ризик над 14 години, центарот е должен во рок од седум дена да го извести надлежниот судија за деца кој е должен да донесе одлука за неговото натамошно постапување во рок од седум дена.

(4) Во случај адвокатот да не го даде правното мислење во предвидениот рок од ставот (1) на овој член, судот за тоа ќе ја извести Адвокатската комора на Република Македонија.

(5) Одлуката на судијата за деца дека нема место за натамошно постапување на центарот не е пречка, при утврдување на нови околности во врска со друго дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок или состојба на ризик, тој да продолжи со примена на мерки на помош и заштита на детето согласно со членот 23 од овој закон.

Член 27

(1) Врз основа на прибраните известувања и други податоци со кои располага центарот, како и спроведениот разговор со родителите/или/от, односно старателите/или/от и детето во ризик, стручниот тим од членот 25 став (2) од овој закон, во рок од 30 дена изготвува план со мерки и активности за индивидуална работа со детето и родителите/или/от, односно старателите/или/от (во натамошниот текст: план) и тој план го спроведува. Стручниот тим од центарот го спроведува планот на начин и со динамика на преземање на мерките, утврдени во планот. Во изготвувањето и спроведувањето на планот учествуваат и други специјализирани органи или лица.

(2) Во случај на итност, центарот презема мерки на помош и заштита на детето во ризик согласно со Законот за социјалната заштита и Законот за семејството, пред да започне со изготвувањето на планот.

Член 28

(1) Најдолго во рок од десет дена по донесувањето на планот, стручниот тим од членот 25 став (2) од овој закон разговара по вторпат со родителите/или/от, односно старателите/или/от со кои живее детето во ризик со цел за непосредно да се увери дали родителите/или/от, односно старателите/или/от можат да водат грижа за него и дали можат да бидат отстранети причините за неговото однесување и состојбата на ризик.

(2) Стручниот тим ги запознаваат родителите/или/от, односно старателите/или/от со планот, заради негово активно учество во спроведувањето на мерките на помош и заштита и истовремено ги предупредува за натамошните последици од несоработувањето со центарот. Стручниот тим се состанува со родителите/или/от, односно со старателите/или/от најмалку еднаш месечно.

(3) Измени на планот се вршат во согласност со успехот на преземените мерки или новите околности. Мерките на помош и заштита можат да траат до исполнувањето на 18 години на детето.

(4) Надзор над спроведувањето на планот врши Заводот за социјални дејности.

Член 29

(1) Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от не го спроведуваат планот на центарот, во случај кога се работи за дете во ризик над 14 години, а центарот и по сите обиди не успее да го спроведе, во рок од седум дена од утврдувањето на таквата околност, го известува надлежниот судија за деца кој во рок од три дена донесува одлука за примена на мерките содржани во планот, со определени упатства за центарот.

(2) Одлуката од ставот (1) на овој член судијата за деца може да ја донесе и по предлог на адвокатот на детето во ризик, на неговите родители/или/от, односно старатели/или/от.

(3) Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от не постапат според одлуката на судот, судот ќе го извести јавниот обвинител за натамошно постапување.

(4) Ако не е можна примена на мерките содржани во планот на центарот поради недостапност до детето и до неговите родители/или/от, односно старатели/или/от, центарот го известува јавниот обвинител и Министерството за внатрешни работи.

(5) Постапката пред јавниот обвинител ќе продолжи кога ќе престанат околностите од ставот (4) на овој член.

Член 30

(1) Ако со дејствието, кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, детето во ризик прибавило имотна корист или предизвикало штета на

друг, центарот посредува меѓу детето во ризик и неговите родители/или/от, односно старатели/или/от и оштетениот заради заемно помирување и ветување дека нема да се повтори делото и за враќање на имотната корист или надоместување на предизвиканата штета.

(2) Постапката на посредување може да трае најдолго 30 дена по донесувањето на одлуката за поведување на постапка за посредување. За согласноста се составува спогодба што има значење на вонсудско порамнување.

(3) Ако посредувањето остане без успех, оштетениот може во рок од 30 дена откако е констатиран неуспехот на посредувањето, да поднесе предлог за поведување на постапка за конфискација на имотот и имотната корист од лицето врз кое е пренесен имотот или имотната корист или имотноправното барање за надоместување на штетата.

Член 31

(1) За примената на мерките на помош и заштита, центарот води интерна евиденција, а податоците од сите центри се доставуваат до Регистарот за примена на мерките на помош и заштита, кој го води Министерството за труд и социјална политика.

(2) Формата, содржината и начинот на водењето на Регистарот за примена на мерките на помош и заштита ги пропишува министерот за труд и социјална политика.

(3) По наполнувањето на 18 годишна возраст на детето податоците од евиденциите на центрите и од Регистарот на Министерството за труд и социјална политика се уништуваат.

(4) Степенот на класификација на податоците за примена на мерките на помош и заштита се определува во согласност со прописите кои се однесуваат на класифицираните информации.

Член 32

(1) Заради примена на мерките спрема дете во ризик и вршењето на други надлежности определени со овој закон, во центрите се формираат специјализирани одделенија или стручни тимови за деца.

(2) Членовите на специјализираните одделенија или стручните тимови за деца од ставот (1) на овој член, присуствуваат на специјализирана обука за детско престапништво од најмалку пет дена во текот на годината во земјата или во странство.

Трет дел

САНКЦИИ ЗА КРИВИЧНИ ДЕЛА И ПРЕКРШОЦИ

Глава трета

Општи правила за санкциите што им
се изрекуваат на деца

1. Важење на одредбите за дејствија кои со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци

Член 33

(1) За дејствие, кое со закон е предвиено како кривично дело или прекршок, сторено од деца соодветно се применуваат одредбите од Кривичниот законик, како и одредбите од Законот за прекршоците и други закони во кои се пропишани дејствија кои со закон се предвидени како прекршоци.

(2) Посебните одредби што важат за децата сторители на кривични дела се применуваат под условите предвидени во одредбите од оваа глава и врз полнолетни лица кога им се суди за дејствија кои со закон се предвидени како кривични дела што ги сториле како деца, а по исклучок и врз лица кои сториле кривично дело како помлади полнолетници.

2. Санкции спрема деца и нивната цел

Член 34

(1) На дете од 14 до 16 годишна возраст за дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело можат да му се изречат само воспитни мерки.

(2) На дете од 16 до 18 годишна возраст за дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело можат да му се изречат воспитни мерки, а по исклучок може да му се изрече казна или алтернативна мерка.

(3) Дете од 16 до 18 годишна возраст може да биде ослободено од казна под општите услови определени со Кривичниот законик.

(4) На дете за дејствие кое со закон е предвидено како прекршок може да му се изречат прекршочни санкции определени со овој закон.

(5) На дете му се изрекуваат мерки на безбедност под условите определени со Кривичниот законик и со овој закон.

(6) Конфискација на имот и имотна корист и предмети прибавени со дејствија кои со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци на деца се врши согласно со општите услови утврдени во Кривичниот законик.

Член 35

Целта на воспитните мерки, казните, алтернативните мерки и на прекршочните санкции е преку давање заштита и помош на децата со вршење надзор над нив, со нивно стручно оспособување и со развивање на нивната лична одговорност да се обезбеди нивно воспитување, превоспитување и правилен развој.

Член 36

(1) Санкцијата што му се изрекува на детето треба да одговара на неговата личност, тежината на дејствието кое со закон е предвидено како кривично дело или прекршок и неговите последици, потребата од неговото воспитување, превоспитување, образование и развој, заради обезбедување и заштита на најнеопходниот интерес за детето.

(2) Кога се исполнети законските услови, надлежниот суд изрекува казна само ако не е оправдано изрекување на воспитна или алтернативна мерка.

(3) Казна што се состои во лишување од слобода, надлежниот суд може да изрече само кога целта на воспитните мерки, казнувањето или алтернативните мерки не може да се постигне со мерки на помош и заштита.

(4) Доколку е изречена потешка санкција или санкција што се состои во лишување од слобода, надлежниот суд посебно ги образложува причините за нејзиното изрекување.

Глава четврта

Воспитни мерки

1. Видови на воспитни мерки

Член 37

(1) На дете над 14 годишна возраст за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело може да му се изречат следниве воспитни мерки:

- укор или упатување во центар за деца,

- на засилен надзор од страна на родителите/или/от, односно старателите/или/от, згрижувачко семејство или од страна на центарот и

- заводски мерки упатување во воспитна установа или во воспитно-поправен дом.

(2) Мерки укор или упатување во центар за деца се изрекува спрема дете кога не постои потреба од потрајни мерки на воспитување, а особено ако сторило дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело од непромисленост или лекоумност.

(3) Мерки на засилен надзор се изрекуваат спрема дете кога постои потреба од потрајни мерки на воспитување, превоспитување или лекување со соодветен надзор, а не е потребно негово целосно одвојување од дотогашната средина.

(4) Заводски мерки се изрекуваат спрема дете кога постои потреба од потрајни мерки на воспитување, превоспитување или лекување и негово целосно одвојување од дотогашната средина. Траењето на овие мерки не може да биде подолго од пет години, но најмногу до наполнети 23 години.

Член 38

При изборот на воспитната мерка судот ќе ја земе предвид возраста на детето, степенот на неговата душевна развиеност, неговите психички својства, наклонетостите, побудите од кои го сторил дејствието, дотогашното воспитување, средината и приликите во кои живеел, тежината на стореното дејствие, дали спрема него порано била изречена воспитна мерка или казна затвор за деца и сите други околности што влијаат врз одредувањето на видот на мерката за постигнување на нејзината цел определена со закон.

1.1. Мерки на укор и упатување во центар за деца

Укор

Член 39

(1) Укор се изрекува ако е доволно и само прекорување на детето за стореното дејствие.

(2) При изрекувањето на укорот на детето ќе му се укаже на штетноста од неговата постапка и ќе се предупреди дека во случај на нејзино повторување спрема него може да биде изречена друга санкција.

Упатување во центар за деца

Член 40

(1) Судот ќе ја изрече мерката упатување во центар за деца кога е потребно со соодветни краткотрајни мерки да се изврши влијание врз личноста и поведението на детето.

(2) Детето на кого му е изречена оваа мерка судот може да го упати во центар за деца:

- на определен број часови во текот на денот во празнични денови и тоа најмногу во четири празнични денови едно по друго,

- на определен број часови во текот на денот, но најмногу еден месец или

- на непрекинат престој на определен број денови, но не повеќе од 20 дена.

(3) При изрекувањето на оваа мерка судот ќе води сметка за тоа со нејзиното извршување детето да не изостане од редовната настава или од работата.

(4) Во центарот за деца, детето ќе врши работи што одговараат на неговата психофизичка состојба.

(5) Кога ќе изрече упатување во центар за деца, судот може да определи за време и по извршувањето на оваа мерка детето да се стави под засилен надзор на центарот, за период не подолг од шест месеци.

1.2. Мерки на засилен надзор

Засилен надзор од страна на родителите/или/от,
односно старателите/или/от

Член 41

(1) Судот ќе изрече мерка на засилен надзор од страна на родителите/или/от, односно старателите/или/от ако родителите/или/от, односно старателите/или/от пропуштиле, а биле во можност да вршат надзор над детето.

(2) Кога судот ќе ја изрече оваа мерка ќе им наложи на родителите/или/от, односно на старателите/или/от одредени должности во поглед на мерките што треба да се преземат за воспитување на детето, за негово лекување и за отстранување на штетните влијанија врз него, а може да им даде и потребни упатства.

(3) Судот дополнително ќе одлучи за престанок на оваа мерка со тоа што тоа не може да трае помалку од една година ниту подолго од три години.

Засилен надзор од страна на згрижувачко семејство

Член 42

(1) Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето не се во можност да вршат надзор над него или ако тоа основано не може да се очекува од него, детето ќе му се предаде на згрижувачко семејство кое сака да го прими и кое има можност да врши засилен надзор над него.

(2) Извршувањето на оваа мерка ќе се запре кога родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето ќе се здобија со можност да вршат засилен надзор над него или кога според резултатите на воспитувањето и превоспитувањето ќе престане потребата од засилен надзор.

Засилен надзор од страна на центарот

Член 43

(1) Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во можност да вршат засилен надзор над детето, а не постојат услови за предавање на детето на згрижувачко семејство заради вршење ваков надзор, детето ќе се стави под надзор на центарот.

(2) Судот дополнително ќе одлучи мерката да престане, со тоа што нејзиното траење не може да биде пократко од една ни подолго од три години. За времетраењето на мерката детето и натаму останува да живее кај своите родители/или/от или кај други лица кои го издржуваат, а засилениот надзор врз него го врши центарот.

(3) Ако детето не може да остане во семејството во кое живеело, центарот ќе го смести во воспитна установа и ќе се грижи за неговото школување или вработување, за издвојување од средината што штетно влијае врз него, за потребното лекување и за подобрување на приликите во кои живее.

Посебни обврски кон мерката засилен надзор

Член 44

(1) При изрекувањето на некоја од воспитните мерки на засилен надзор, судот може на детето да му одреди една или повеќе посебни обврски ако тоа е потребно за поуспешно извршување на изречената мерка.

(2) Судот може на детето да му ги одреди овие обврски, особено:

- да му се извини лично на оштетеното лице,

- да ја поправи или надомести штетата предизвикана со стореното дејствие,
- редовно да го посетува училиштето,
- да не изостанува од работното место за деца над 15 години,
- да се оспособи за работа што одговара на неговите способности, наклонетости и физичка сила за деца над 15 години,
- да прифати работа за деца над 15 години,
- да му забрани употреба на алкохолни пијалаци, дрога и други психотропни супстанции,
- да се упати во соодветна здравствена установа или советувашиште,
- полезно да го користи слободното време,
- да не контактира со лица кои штетно влијаат врз неговата личност,
- да се остручи и преквалификува заради задржување на работното место што го заема или за создавање претпоставки за вработување за деца над 15 години,
- да овозможи увид и да прифати совети во врска со распоредувањето и трошењето на платата и другите приходи што ги остварува,
- да се вклучи во работа на хуманитарна организација, комунална, еколошка или невладина организација,
- да се вклучи во одредена спортска, културно-забавна организација или здружение со обврска да ги посетува редовните проби или тренинзи и
- да му се забрани движење без придружба на неговите родители/или/от, односно старатели/или/от од 22,00 часот до 5,00 часот.

(3) Судот може, по предлог од центарот, да ги измени или укине посебните обврски што ги одредил.

(4) При одредувањето на обврските од ставот (2) на овој член, судот посебно ќе им укаже на детето и на неговиот родители/или/от, односно старатели/или/от во случај тоа да не ги исполни обврските, мерката може да му биде заменета со упатување во центар за деца или со заводска мерка.

(5) Центарот врши постојан надзор и му помага на детето во исполнувањето на одредените обврски, соработува со родителите/или/от, односно старателите/или/от и го известува судот најмалку еднаш на шест месеци за постигнатиот успех во спроведувањето на посебните обврски.

1.3. Заводски мерки

Упатување во воспитна установа

Член 45

(1) Судот може да упати во воспитна установа дете врз кое треба да се обезбеди постојан надзор од страна на стручни лица (со стручна и школска подготовка за воспитувачи) заради воспитување, превоспитување и правилен развој.

(2) Во воспитната установа детето останува најмалку шест месеци, а најмногу три години. При изрекувањето на оваа мерка судот не го определува нејзиното траење туку за тоа дополнително одлучува согласно со членот 47 став (2) од овој закон.

Упатување во воспитно-поправен дом

Член 46

(1) Дете спрема кое треба да се применат потрајни и засилени мерки за воспитување и превоспитување и негово целосно одвојување од дотогашната средина, судот може да го упати во воспитно-поправен дом.

(2) При одлучувањето дали ќе ја изрече оваа мерка судот посебно ќе ја земе предвид тежината и природата на стореното дејствие и околноста дали спрема детето порано биле изрекувани воспитни мерки или казна затвор за деца.

(3) Во воспитно-поправен дом детето останува најмалку една година, а најмногу пет години, односно до наполнети 23 години. При изрекувањето на оваа мерка судот не го определува нејзиното траење, туку за тоа дополнително одлучува.

(4) Судот ја преиспитува потребата од престој во воспитно-поправниот дом секоја година, по службена должност, по предлог на јавниот обвинител или по предлог на воспитно-поправниот дом.

2. Запирање од извршување, измена и повторно одлучување за воспитните мерки

Член 47

(1) Кога по донесувањето на одлуката со која е изречена мерка на засилен надзор или заводска мерка ќе се појават околности што не постоеле во времето на донесувањето на одлуката или за нив не се знаело, а се од влијание врз донесувањето на одлуката, извршувањето на изречената мерка може да се запре или да се замени со друга мерка на засилен надзор или со заводска мерка.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, доколку за одделни мерки поинаку не е предвидено, извршувањето на мерката на засилен надзор или на заводската мерка, со оглед на постигнатиот успех во воспитувањето и превоспитувањето, може да се запре, а може да се замени и со друга таква мерка со следниве ограничувања:

- мерката упатување во воспитна установа не може да се запре од извршување пред истекот на рокот од шест месеци, а до истекот на овој рок може да се замени само со упатување на детето во воспитно-поправен дом и

- мерката упатување во воспитно-поправен дом не може да се запре од извршување пред истекот на рокот од една година.

Повторно одлучување за воспитните мерки

Член 48

Ако од правосилноста на одлуката со која е изречена мерка на засилен надзор или заводска мерка поминале шест месеци, а извршувањето не започнало, судот повторно ќе одлучи за потребата од нејзиното извршување. Притоа, судот може да одлучи порано изречената мерка да се изврши, да не се изврши или да се замени со некоја друга мерка.

Постапка за измена и повторно одлучување за воспитните мерки

Член 49

(1) Кога се исполнети условите предвидени со закон за измена на одлуката или за повторно одлучување за изречената воспитна мерка, одлука за тоа донесува судот што во прв степен го донел решението за воспитна мерка, ако самиот најде дека е тоа потребно или по предлог на детето, неговите родители/или/от, односно старатели/или/от и бранителот од управителот на установата или органот за старателство на кој му е доверен надзорот над детето.

(2) Пред донесувањето на одлуката судот ќе ги сослуша јавниот обвинител, детето, родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето или други лица, а ќе прибави и потребни извештаи од установата во која детето ја издржува заводската мерка, од органот за старателство или од други органи и установи.

(3) Според одредбите на ставовите (1) и (2) на овој член се донесува и одлука за запирање на извршувањето на воспитната мерка.

(4) Одлуката за запирање или за измена на воспитната мерка ја донесува советот за деца.

Глава петта Казнување на деца

1. Видови на казни за деца над 16 годишна возраст

Член 50

(1) Може да се казни дете кривично одговорно над 16 годишна возраст само ако поради тешките последици од стореното дело и високиот степен на кривичната одговорност не би било оправдано да се изрече воспитна мерка.

(2) Под условите определени со овој закон, на детето над 16 годишна возраст можат да му се изречат следниве казни:

- затвор за деца,
- парична казна,
- забрана на управување со моторно возило од определен вид или категорија и
- протерување на странец од земјата.

1.1. Затвор за деца

Член 51

(1) Затвор за деца може да се изрече само како главна казна.

(2) Затвор за деца може да се изрече на дете кривично одговорно над 16 годишна возраст кое сторило дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело за кое е утврдена казна затвор од пет години или потешка казна, ако делото е сторено под особено отежнувачки околности и при висок степен на кривична одговорност на сторителот и притоа не би било оправдано да се изрече воспитна мерка.

(3) Затворот за деца не може да биде пократок од една ниту подолг од десет години, а се изрекува на полни години или на половина година.

(4) При одмерувањето на казната судот не може да изрече затвор за деца во траење подолго од казната пропишана за тоа дело, но судот не е врзан за најмалата пропишана мера на таа казна.

Одмерување на казната затвор за деца

Член 52

При одмерувањето на казната затвор за деца судот ќе ги земе предвид сите околности што влијаат казната да биде поголема или помала, пропишани во Кривичниот законик, водејќи посебно сметка за степенот на душевната развиеност на детето и за времето потребно за неговото воспитување, превоспитување и стручно оспособување.

Член 53

(1) Детето кое е на издржување на казната затвор за деца може да се пушти на условен отпуст ако издржало најмалку една третина, но не пред да издржи една година од изречената казна доколку превоспитувањето е успешно. Ако на детето му е изречена казна затвор за деца до две години и шест месеци може да се пушти на условен отпуст на една третина од изречената казна.

(2) За време на условниот отпуст судот му определува мерка на засилен надзор од страна на центарот во одредено траење, кое може да биде и пократко од делот на неиздржаната казна. Судот може да го продолжува траењето на засилениот надзор до една година по времетраењето на казната, но најмногу до наполнувањето на 21 година на осудениот.

(3) Судот ќе го отповика условниот отпуст ако осуденото дете не ги исполни обврските предвидени со засилениот надзор или ако додека е на условен отпуст

стори едно или повеќе дејствија предвидени со закон како кривични дела за кои е изречена казна затвор за деца над две години.

(4) Ако детето сторило дејствие со закон предвидено како кривично дело за кое му е изречена казна до две години затвор за деца или парична казна, судот може да го отповика условниот отпуст, земајќи ја предвид сродноста на сторените дела, нивното значење, побудите од кои се сторени и другите околности што укажуваат на оправданоста за отповикување на условниот отпуст.

(5) Кога судот ќе го отповика условниот отпуст ќе изрече една казна со примена на одредбите од членот 58 од овој закон, земајќи ја порано изречената казна како веќе утврдена.

(6) Кога судот нема да го отповика условниот отпуст тој се продолжува за времето кое осуденото дете го поминало на издржување на казната затвор за деца изречена за новото дело.

1.2. Парична казна

Член 54

(1) Паричната казна може да се изрече како главна казна.

(2) За дела сторени од користољубие, паричната казна може да се изрече како споредна казна заедно со казната затвор за деца или со условна осуда со заштитен надзор.

(3) Паричната казна се изрекува во дневни глоби. Бројот на дневните глоби не може да биде помал од една ниту поголем од 120 дневни глоби.

(4) Во однос на одмерувањето и извршувањето на паричната казна соодветно се применуваат одредбите од Кривичниот законик.

Член 55

(1) Неплатената парична казна судот може да ја замени со мерката општокорисна работа. Една дневна глоба се заменува со три часа општокорисна работа, при што вкупниот број часови општокорисна работа не може да биде поголем од 100 часа.

(2) Неплатената парична казна или неизвршената или делумно извршената општокорисна работа како нејзина замена, судот може да ја замени и со мерка упатување во центар за деца, или со мерка на засилен надзор.

Забрана на управување со моторно возило од
определен вид или категорија и протерување
на странец од земјата

Член 56

(1) Забраната на управување со моторно возило од определен вид или категорија и протерување на странец од земјата можат да се изречат како главна казна или како споредна казна заедно со парична казна.

(2) Забраната на управување со моторно возило од определен вид или категорија и протерување на странец од земјата се изрекуваат под условите за нивното изрекување предвидени во Кривичниот законик.

2. Ослободување од казна

Член 57

Кога судот според општите одредби во Кривичниот законик ќе го прогласи детето за виновно и ќе го ослободи од казна може да му изрече и воспитна мерка.

3. Изрекување на казни и воспитни мерки за
дејствија предвидени со закон како кривични
дела во стек

Член 58

(1) За дејствија предвидени со закон како кривични дела во стек судот му изрекува на дете само една воспитна мерка или само казна затвор за деца или парична казна, кога постојат законски услови за изрекување на таа казна и кога судот ќе најде дека треба да се изрече.

(2) Судот ќе постапи според ставот (1) на овој член и кога по изречената воспитна мерка, односно затвор за деца или парична казна ќе утврди дека детето пред или по нивното изрекување сторило некое дејствие што со закон е предвидено како кривично дело.

(3) Ако дете над 16 годишна возраст сторило повеќе дејствија што со закон се предвидени како кривични дела во стек, а судот најде дека за секое одделно дејствие треба да му се изрече казна затвор за деца или парична казна, казната ќе му ја одмери според слободна оценка во рамките на нејзината најголема законска мерка.

(4) Судот ќе постапи според ставот (3) на овој член и во случај ако по изречената казна утврди дека детето пред или по нејзиното изрекување сторило дејствие што со закон е предвидено како кривично дело.

4. Дејство на казната затвор за деца врз
воспитните мерки

Член 59

(1) Ако за времетраењето на воспитната мерка судот изрече казна затвор за деца, воспитната мерка престанува со започнувањето на издржувањето на оваа казна.

(2) Ако за време на траењето на воспитната мерка судот му изрече на помладо полнолетно лице казна затвор за деца или затвор најмалку една година, воспитната мерка престанува со започнувањето на издржувањето на казната.

(3) По издржувањето на казната најдоцна во рок од 30 дена судот дополнително ќе одлучи дали ќе продолжи извршувањето на воспитната мерка.

Глава шеста

Алтернативни мерки

1. Видови и цел на алтернативните мерки

Член 60

(1) На кривично одговорно дете над 16 годишна возраст за стореното дејствије што со закон е предвидено како кривично дело можат да му се изречат следниве алтернативни мерки:

- условна осуда со заштитен надзор,
- условно прекинување на водење на постапка спрема детето и
- општокорисна работа.

(2) Одредбите од Кривичниот законик за алтернативните мерки се однесуваат и на нивното изрекување на деца над 16 годишна возраст, доколку со овој закон поинаку не е определено.

Член 61

Цел на алтернативните мерки е спрема кривично одговорното дете над 16 годишна возраст да не се примени казна кога тоа не е нужно заради спречување на вршење на дејствија што со закон се предвидени како кривични дела и кога

може да се очекува дека предупредувањето со закана на казна и примената на мерки на помош, заштита и надзор на слобода доволно ќе влијае врз неговото воспитување, превоспитување и правилен развој.

2. Посебни услови за изрекување на алтернативни мерки

Член 62

(1) Алтернативни мерки судот може да изрече само кога постои изрична и слободно изразена волја на детето во постапка во која се почитувани неговите права.

(2) Условна осуда со заштитен надзор може да се изрече кога на детето му е утврдена казна затвор во траење до три години или парична казна.

(3) Ако на детето му е утврдена и казна затвор за деца и парична казна, судот може да изрече условна осуда за двете казни или само за казната затвор за деца.

(4) Времето за проверување судот го одредува во траење кое не може да биде пократко од една ниту подолго од три години.

(5) Заштитниот надзор се состои во една или повеќе обврски предвидени во членот 44 од овој закон за кои детето е должно да се придржува во времето за проверување.

(6) Помош и грижа, надзор и заштита во исполнувањето на обврските од страна на детето врши центарот кој е должен со практични совети да го поттикнува и да му помага во нивното исполнување, да соработува со родителите/или/от, односно старателите/или/от и повремено, а најмалку еднаш на три месеци, да го известува судот за состојбите со исполнувањето на определените обврски.

(7) Судот ќе ја отповика условната осуда со заштитен надзор ако детето во времето за проверување не ги исполнува обврските определени во членот 44 од овој закон или стори едно или повеќе дејствија што со закон се предвидени како кривични дела за кои е утврдена казна затвор за деца во траење подолго од три години, или ако по изрекувањето на условната осуда со заштитен надзор утврди дека детето извршило дејствие што со закон е предвидено како кривично дело пред да биде изречена условна осуда со заштитен надзор и дека е неопходна казна за претходно сторените дејствија што со закон се предвидени како кривични дела.

Член 63

Судот може да одлучи условно да ја прекине постапката спрема дете над 16 годишна возраст за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело за кое е утврдена парична казна или казна затвор до пет години, ако детето изразило каење за извршеното дело, ако ги отстранило последиците на делото, ако ја надоместило штетата или се помирило со оштетениот, кој е согласен со прекинувањето на постапката, под услов во рок од две години детето да не стори друго дејствие што со закон е предвидено како кривично дело.

Член 64

(1) Судот може на кривично одговорно дете над 16 годишна возраст кој сторило дејствие што со закон е предвидено како кривично дело за кое е утврдена парична казна или казна затвор до три години да му изрече мерка на општокорисна работа во траење од пет до 100 часа кога е потребно со оваа мерка да се изврши воспитно влијание врз личноста и поведението на детето.

(2) Надзор над исполнувањето на работните обврски на детето врши центарот кој е должен повремено, а најмалку еднаш месечно, да го известува судот за извршувањето на мерката.

(3) Ако детето не ги исполнува или неуредно ги исполнува наложените работни обврски, судот ќе ја замени оваа мерка со мерката упатување во центар за деца

или со мерка на засилен надзор, под условите предвидени за нивното изрекување, земајќи го предвид делот од обврските што е веќе исполнет.

Глава седма

Примена на мерки на безбедност

Член 65

(1) Под условите утврдени со Кривичниот законик спрема дете кон воспитната мерка или казната затвор за деца може да се изрече мерка на безбедност.

(2) Спрема непресметливо дете под условите утврдени со Кривичниот законик може да се изрече мерка на безбедност задолжително психијатриско лекување и чување во здравствена установа и задолжително психијатриско лекување на слобода.

(3) Мерката на задолжително лекување на алкохоличари и наркомани од Кривичниот законик, како мерка на задолжително лекување на деца од зависности може да се изрече и без изрекување на воспитна мерка или казна.

(4) Кога мерката од ставот (3) на овој член се изрекува со воспитна мерка или казна, таа се извршува во специјализирано одделение на установата.

(5) Времето поминато во установа за извршување на мерката на безбедност се засметува во изречената казна затвор за деца или заводска мерка. По извршувањето на мерката на безбедност, судот ќе одлучи дали ќе продолжи извршувањето на казната затвор за деца и заводската мерка.

Глава осма

Санкции за дејствија што со закон се предвидени како прекршоци

Член 66

(1) На дете од 14 до 16 годишна возраст за дејствие што со закон е предвидено како прекршок може да му се изречат:

- мерка укор или

- мерка на засилен надзор од страна на родителите/или/от, односно старателите/или/от или

- мерки на засилен надзор од страна на центарот.

(2) На воспитните мерки изречени за дејствие што со закон е предвидено како прекршок се применуваат одредбите за воспитните мерки од овој закон. Мерката на засилен надзор не може да се изрече во траење пократко од 30 дена ниту подолго од една година, а кон засилениот надзор судот може да одреди задолжително лекување од зависности и други обврски предвидени во членовите 44 и 65 став (3) од овој закон.

(3) На дете над 16 годишна возраст за дејствие што со закон е предвидено како прекршок може да му се изрече воспитната мерка од ставот (1) на овој член, а по исклучок на прекршочно одговорно дете над 16 годишна возраст и глоба и протерување на странец од земјата.

Глоба

Член 67

(1) На дете над 16 годишна возраст, по исклучок, може да му се изрече глоба за дејствие што со закон е предвидено како прекршок под условите определени во Законот за прекршоците.

(2) Глобата за дејствие што со закон е предвидено како прекршок се изрекува во определен износ кој не може да биде помал од 15 евра во денарска противвредност ниту поголем од 800 евра во денарска противвредност.

(3) За дејствија што со закон се предвидени како прекршоци сторени од користољубие судот може да изрече глоба до двократниот износ или во сразмер со прибавената корист, но најмногу до десеткратниот износ на глобата определен во ставот (2) на овој член.

(4) Ако детето не ја плати глобата во определениот рок, судот може да ја замени со општокорисна работа, така што износот од 15 евра во денарска противвредност се заменува со три часа општокорисна работа, со тоа што вкупниот број на часови општокорисна работа не може да надмине 40 часа, или да изрече воспитна мерка на засилен надзор.

(5) Како споредна санкција, заедно со глобата, судот може да му изрече на детето кое е странец и протерување од земјата, под условите за изрекувањето на оваа санкција утврдена со Законот за прекршоците.

Член 68

(1) На дете на кое за сторено дејствие што со закон е предвидено како прекршок му е изречена воспитна мерка или глоба може да му се изрече прекршочна санкција задолжително лекување од зависности под условите предвидени во Законот за прекршоците.

(2) Мерката задолжително лекување од зависности согласно со членот 65 став (3) од овој закон може да се изрече и како самостојна санкција за дејствија што со закон се предвидени како прекршок.

Глава деветта

Изрекување на санкции на полнолетни лица за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела кои ги сториле како деца

Член 69

(1) На полнолетно лице кое наполнило 21 година не може да му се суди за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело кое го извршило како дете од 14 до 16 годишна возраст.

(2) На полнолетно лице кое во време на судењето не наполнило 21 година може да му се суди само за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела кои ги сторил како дете од 14 до 16 годишна возраст за кои е утврдена казна поголема од пет години. На вакво лице судот може да му изрече само соодветна мерка на засилен надзор или заводска воспитна мерка. При оцената дали ќе ја изрече оваа мерка, судот ќе ги земе предвид сите околности на случајот, а особено тежината на стореното дело, времето што поминало од неговото извршување, поведението на сторителот и целта на оваа воспитна мерка.

(3) На полнолетно лице за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело кое го извршило како дете над 16 годишна возраст може да му се изрече соодветна мерка на засилен надзор или заводска воспитна мерка, казна или алтернативна мерка. При оцената дали и која од овие санкции ќе изрече, судот ќе ги земе предвид сите околности на случајот, а особено тежината на стореното дело, времето што поминало од неговото извршување, поведението на сторителот, како и целта што треба да се постигне со овие санкции.

(4) По исклучок од ставот (3) на овој член, на полнолетно лице кое во време на судењето наполнило 21 година, судот може наместо затвор за деца да му изрече затвор или условна осуда. Казната затвор изречена во овој случај во однос на рехабилитацијата, бришењето на осудата и правните последици од осудата, има исто правно дејство како и казната затвор за деца.

Изрекување на воспитни мерки на помлади
полнолетни лица

Член 70

(1) На сторител кој како помладо полнолетно лице извршило дејствие што со закон е предвидено како кривично дело, а во времето на пресудувањето не наполнило 21 година, судот може да му изрече соодветна мерка на засилен надзор или заводска мерка, ако со оглед на неговата личност и околностите под кои е сторено делото, може да се очекува дека и со воспитната мерка ќе се постигне целта што би се остварила со изрекувањето на казната.

(2) На помладо полнолетно лице на кое му е изречена воспитна мерка судот, под условите предвидени со овој закон, може да му изрече и мерка на безбедност.

(3) Изречената воспитна мерка може да трае најмногу до наполнетите 23 години возраст на сторителот.

Глава десетта

Дејство на санкции за деца, рехабилитација
и застареност

1. Дејство на санкции за деца

Член 71

Изречените санкции од членовите 69 и 70 од овој закон не повлекуваат правни последици што се состојат во забрана на стекнување на определени права.

2. Евиденција на изречените санкции

Член 72

(1) Евиденција на изречените санкции на дете и помладо полнолетно лице од членовите 69 и 70 од овој закон води судот надлежен според местото на раѓање.

(2) Надлежниот суд од ставот (1) на овој член е должен најдоцна до петтиот ден во месецот да доставува евиденција на изречените санкции за претходниот месец, на дете и помладо полнолетно лице за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела и прекршочни санкции до Основниот суд Скопје I Скопје кој води Единствен регистар за Република Македонија.

(3) Во Единствениот регистар се внесуваат и податоците добиени од надлежниот суд од ставот (1) на овој член за изречените санкции за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела и за прекршочни санкции за дете и помладо полнолетно лице родено во странство или со непознато место на раѓање.

(4) Податоци за изречените санкции може да му се дадат само на судот, на јавниот обвинител и на институциите што се занимаваат со заштита на децата, во врска со нова постапка што се води спрема детето или помладото полнолетно лице за сторено дејствие што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок.

Член 73

(1) Податоците за изречените мерки на укор или упатување во центар за деца, мерките на засилен надзор и прекршочни санкции се бришат од евиденцијата кога ќе помине една година од нивното извршување или застарување, ако детето или помладото полнолетно лице во тој рок не стори ново дејствие што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок.

(2) Податоците за условна осуда со заштитен надзор се бришат од евиденцијата по една година од истекот на времето за проверување, ако детето или помладото

полнолетно лице во тој рок не стори ново дејствие што со закон е предвидено како кривично дело.

(3) Податоците за изречените заводски мерки, парична казна и алтернативни мерки се бришат од евиденцијата кога ќе поминат една година од нивното извршување или застарување, ако детето или помладото полнолетно лице во тој рок не стори ново дејствие што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок.

(4) Податоците за изречената казна затвор за деца се бришат од евиденцијата кога ќе поминат пет години од денот на издржаната, застарената или простената казна, ако во тоа време детето или помладото полнолетно лице не стори ново дејствие што со закон е предвидено како кривично дело.

(5) Кога се исполнети условите определени во ставовите од (1) до (4) на овој член податоците за изречените санкции се бришат од евиденцијата, а сите документи се поништуваат по сила на закон.

3. Застареност на извршувањето на санкциите

Член 74

(1) Казната затвор за деца не може да се изврши кога ќе поминат:

- десет години од осудата на затвор за деца над пет години,
- пет години од осудата на затвор за деца над три години и
- три години од осудата на затвор за деца до три години.

(2) Застареност на извршувањето на парична казна настапува кога ќе поминат две години од денот на правосилноста на одлуката со која е изречена таа казна.

(3) Застареност на извршувањето на казните забрана на управување со моторно возило и протерување на странец од земјата, настапува кога ќе помине времето за кое се изречени тие казни, а ако протерувањето е изречено засекогаш, кога ќе поминат пет години од неговото изрекување.

(4) Застареност на извршувањето на алтернативната мерка општокорисна работа, мерките на безбедност и прекршочните санкции настапува кога ќе помине една година од денот на правосилноста на одлуката со која тие се изречени.

(5) Застареност на извршувањето на заводската воспитна мерка упатување во воспитно-поправен дом, настапува кога ќе поминат пет години од денот на правосилноста на одлуката со која е изречена таа воспитна мерка.

(6) Застареност на извршувањето на заводската воспитна мерка упатување во воспитна установа и на мерките на засилен надзор, настапува кога ќе поминат три години од денот на правосилноста на одлуката со која се изречени тие воспитни мерки.

(7) Застареност на извршувањето на дисциплинската воспитна мерка упатување во центар за деца, настапува кога ќе поминат шест месеци од денот на правосилноста на одлуката со која е изречена таа воспитна мерка.

Четврт дел

ПОСТАПКА СПРЕМА ДЕЦА

Глава единаесетта

Постапка за примена на мерки на одвраќање

1. Услови за поведување на постапка

Член 75

(1) По пријавата за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело сторено од дете над 14 години, за кое е утврдена парична казна или казна затвор до три години, надлежниот јавен обвинител може:

- да не поведе постапка пред судот иако постојат докази дека го сторил дејствието што со закон е предвидено како кривично дело, доколку смета дека не би било целесообразно да се води постапка со оглед на природата на дејствието што со закон е предвидено како кривично дело и на околностите под кои е сторено, на поранешниот живот на детето и на неговите лични својства, како и кога извршувањето на казната или на воспитната мерка е во тек,
 - условно да го одложи поведувањето на постапката пред судот за време од шест месеци под услов во тој рок да не стори друго дејствие што со закон е предвидено како кривично дело и да ја надомести штетата или на друг начин да ги поправи штетните последици предизвикани со сторување на делото и
 - да не поведе постапка доколку врз основа на извештајот од центарот утврди дека е постигната спогодба меѓу детето и неговото семејство и оштетениот за враќање на имотната корист, надоместувањето на штетата или поправањето на штетните последици на делото.
- (2) Одлуките од ставот (1) на овој член јавниот обвинител може да ги донесе кога ќе оцени дека случајот е јасен, кога ги информирал детето и неговиот законски застапник за последиците од одлуката и кога за тоа постои согласност од детето и неговиот законски застапник, бранителот и оштетениот, по претходно прибавен извештај од центарот.
- (3) Заради утврдување на согласноста јавниот обвинител со покана ги повикува лицата од ставот (2) на овој член. Нивното недоаѓање кога се уредно поканети се смета за изразување несогласност.
- (4) Центарот е должен на барање на јавниот обвинител најдоцна во рок од еден месец да му достави извештај во кој покрај другите околности што се однесуваат на личноста на детето и неговото однесување треба да биде содржано мислење и предлог во однос на донесувањето на одлуката од ставот (1) на овој член.
- (5) Пред донесување на одлуката јавниот обвинител може да побара посебен извештај од Министерството за внатрешни работи за околностите под кои е сторено кривичното дело.
- (6) Постапката за посредување и порамнување е исклучена ако кривичното дело имало за последица смрт на некое лице.

Член 76

- (1) По исклучок, покрај мерките од членот 75 од овој закон, за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела за кои е утврдена казна затвор до пет години, јавниот обвинител може во рок од 30 дена да одлучи да не поведе постапка иако постојат докази дека детето го сторило дејствието што со закон е предвидено како кривично дело, ако смета дека не би било целесообразно да се води постапка со оглед на природата на дејствието што со закон е предвидено како кривично дело и на околностите под кои е сторено, на поранешниот живот на детето и на неговата личност.
- (2) Заради утврдување на околностите од ставот (1) на овој член јавниот обвинител е должен да побара известување од родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето, од други лица и установи, а кога е тоа потребно може овие лица и детето да ги повика во јавното обвинителство заради непосредно запознавање. Во рокот од ставот (1) на овој член тој може да побара мислење од центарот за целесообразноста за поведување на постапка спрема детето.
- (3) Ако за донесување на одлуката од ставот (1) на овој член треба да се испитаат личните својства на детето, јавниот обвинител може, во спогодба со центарот, да го упати детето во прифатилиште или во установа за испитување или воспитување, кое може да трае најдолго еден месец.
- (4) Кога е во тек извршување на казна или друга санкција јавниот обвинител може да одлучи да не бара поведување на постапка за друго дејствие што со

закон е предвидено како кривично дело на детето, ако со оглед на тежината на тоа дејствие што со закон е предвидено како кривично дело, како и на казната, односно санкцијата што се извршува, не би имало цел водење на постапката и изрекување на санкција за тоа дело.

(5) Кога јавниот обвинител во случаите од ставовите (1) и (4) на овој член ќе најде дека не е целесообразно да се поведе постапка спрема детето, за тоа ќе го извести оштетениот со наведување на причините поради кои не повел постапка. Оштетениот може во рок од осум дена да бара од советот за деца да одлучи за поведување на постапка.

Член 77

(1) Одлуката од членот 75 од овој закон има форма на решение. Учесниците кои дале согласност за одлуката се смета дека се откажале од жалба на решението.

(2) Решението за условното одлагање на постапката донесено од јавниот обвинител или судот се запишува во нивната евиденција и се брише од евиденцијата по истекот на времето на одлагање.

2. Постапка на примена на мерки за одвраќање со деца сторители на дејствија што со закон се предвидени како прекршоци

Член 78

Во прекршочна постапка спрема дете соодветно се применуваат одредбите за постапката за примена на мерки за одвраќање со деца сторители на дејствија што со закон се предвидени како прекршоци согласно со Законот за прекршоците.

Глава дванаесетта

Постапка на медијација

Услови за медијација

Член 79

(1) По пријава за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело и за кое е предвидена казна затвор до пет години, надлежниот јавен обвинител, по претходна информирање и писмена согласност на детето и неговиот законски застапник, бранителот и оштетениот може да ги упати страните на постапка за медијација.

(2) Во случај кога е поведена судска постапка, надлежниот суд за деца, може од причини на целесообразност, а по претходна писмена согласност на детето и неговиот законски застапник, бранителот и оштетениот до завршување на главниот претрес со решение постапката да ја прекине и да ги упати страните на постапка на медијација.

(3) Страните се должни да ја достават писмената согласност од ставовите (1) и (2) на овој член до јавниот обвинител или до судот за деца во рок од три дена од денот кога е предложено поведување на постапка на медијација. Доколку во определениот рок страните не достават писмена согласност, се смета дека предлогот за медијација не е прифатен.

(4) Упатување на медијацијата е исклучено за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела против половиот морал и половата слобода и родово засновани облици на насилство врз женски лица, а согласно со ратификуваните меѓународни договори.

Определување на медијатор

Член 80

(1) Во рок од три дена од доставената писмена согласност, страните спогодбено определуваат медијатор од Именикот на медијатори во надлежниот суд за деца и го известуваат јавниот обвинител, односно судот за деца.

(2) Ако страните не можат да се спогодат јавниот обвинител, односно судот е должен да определи медијатор од Именикот на медијатори во рок од три дена и да ги известат страните.

Траење на постапката на медијација

Член 81

Рокот за завршување на постапката за медијација изнесува најмногу до 45 дена од денот на доставувањето на писмената согласност до надлежниот орган. Доколку во овој рок не заврши постапката за медијација, предметот се враќа кај јавниот обвинител, односно судската постапка продолжува таму каде што е прекината.

Медијатор

Член 82

(1) Медијатор е деловно способно физичко лице кое им помага на страните да постигнат спогодба, без право да наметне решение на спорот, во согласност со начелата на доброволност, неутралност и непристрасност, доверливост, јавност во медијацијата, еднаквост на страните, достапност на информациите за медијација, ефикасност и правичност.

(2) Медијатор може да биде адвокат, дипломиран правник - специјалист, социјален работник, педагог, психолог или лице од друга професија кое завршило обука за медијатор за деца и кое ги исполнува следниве услови:

- да има завршено високо образование VII/1 или стекнати 300 кредити според Европскиот кредит - трансфер систем (ЕКТС),
- да има најмалку пет години работно искуство во работење со деца,
- да не му е изречена казна забрана на вршење професија, дејност или должност за времето додека трае истата,
- да има сертификат издаден или признат од Министерството за правда за завршена обука според Програмата за обука на медијатори и
- да биде запишан во Именикот на медијатори.

Спроведување на постапка за медијација

Член 83

(1) Медијаторот во договор со странките ќе ги определи термините за водење на медијацијата.

(2) Присуството на странките во текот на постапката за медијација е задолжително.

(3) Пред почетокот на постапката за медијација, медијаторот е должен да ги запознае страните со начелата, правилата и трошоците на постапката.

(4) Во спроведувањето на постапката за медијација, медијаторот ќе ги почитува начелата на медијацијата, земајќи ги предвид сите околности на предметот, интересите на страните и потребата за брзо и трајно решавање на спорот.

(5) Медијаторот може да комуницира со страните заедно или одвоено.

(6) Информациите што медијаторот ги прима од која било страна во постапката, може да и ги открие на другата страна, освен оние за кои страната ќе определи дека се доверливи.

(7) Страните и медијаторот, доколку поинаку не се договориле, можат во кое било време во текот на постапката да изнесуваат свои предлози за спогодбата со која ќе го решат спорот.

(8) Во случаите од ставот (7) на овој член на секоја страна и се дава можност да се произнесе по предлозите.

Завршување на постапката за медијација

Член 84

(1) Постапката за медијација завршува:

- со склучување на писмена спогодба од страна на медијаторот и страните за постигнатата согласност за надоместок на материјалната штета и моралната сатисфакција,

- со писмената изјава на медијаторот по извршените консултации со страните дека не се оправдани натамошни обиди за медијација, на денот на поднесувањето на изјавата и

- со истекот на рокот предвиден за завршување на постапката за медијација.

(2) Страните можат во кое било време да се откажат од постапката за медијација без притоа да ги наведат причините за тоа. Откажувањето ќе се смета од денот на поднесувањето на изјавата за откажување.

(3) Медијаторот ќе ја запре постапката за медијација доколку смета дека е постигната спогодба што е незаконска или неподобна за извршување.

(4) Потпишаната писмена спогодба јавниот обвинител, односно судот ја потврдува со решение со кое истовремено констатира дека постапката е запрена.

(5) Ако јавниот обвинител, односно судот не ја прифати спогодбата, кога ќе оцени дека не се исполнети законските услови за медијацијата или нејзините цели, тогаш постапката продолжува таму каде што прекинала.

Член 85

(1) Во постапката за медијација која се води според одредбите од овој закон соодветно ќе се применуваат одредбите од Законот за медијација.

(2) Трошоците за медијаторот паѓаат на товар на Буџетот на Република Македонија, според Тарифникот за награда и надоместок на трошоци на медијаторите, по утврдување на трошоците од јавниот обвинител, односно судот кои ги упатил страните на постапка на медијација.

Глава тринаесетта

Општи одредби на постапката за децаи надлежност на судот

1. Општи одредби

Член 86

(1) Во постапката спрема дете за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, доколку со овој закон поинаку не е определено, соодветно се применуваат одредбите од Законот за кривичната постапка и Законот за прекршоците.

(2) Одредбите од овој закон се применуваат и во постапката спрема лица кои извршиле дејствие што со закон е предвидено како кривично дело како деца, а во време на поведувањето на постапката, односно на судењето не наполниле 21 година, како и во постапката спрема дете во ризик над 14 години кое не

наполнило 21 година, ако до почетокот на главниот претрес се утврди дека на тоа лице можат да му се изречат санкции за деца.

Член 87

Кога во текот на постапката ќе се утврди дека детето во време на извршувањето на дејствие што со закон е предвидено како кривично дело не наполнило 14 години, постапката ќе се запре и за тоа ќе се извести центарот, кој понатаму постапува согласно со членовите од 24 до 32 од овој закон.

Член 88

(1) Детето на кое му се става на товар дејствието што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок има право на правично судење во разумен рок, пред независен и непристрасен суд основан со закон, со сите гаранции за правата што ги има обвинетиот во кривичната или прекршочната постапка според Законот за кривичната постапка, Законот за прекршоците и овој закон.

(2) Постапката спрема деца е итна кога се работи за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело и по правило не може да трае подолго од една година од денот на приемот на предметот во судот до донесување на првостепена одлука, освен за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела за кои е утврдена казна затвор од најмалку четири години, кога постапката не може да трае подолго од една година и шест месеци, или кога се работи за дејствие што со закон е предвидено како прекршок не подолго од девет месеци.

(3) Кога детето не е достапно судот донесува решение за прекин на постапката. Во тој случај роковите од ставот (2) на овој член престануваат да течат за времето кога било недостапно, но не подолго од навршување 27 години возраст на сторителот.

(4) Постапката се запира по службена должност.

Член 89

Во постапката за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела овластен тужител е само јавниот обвинител.

Член 90

(1) Одбраната на детето во сите фази на судската постапка е задолжителна.

(2) Бранителот од редот на адвокатите го именува судот по службена должност, ако самото дете или неговиот законски застапник не обезбеди бранител, а во случаите кога детето и неговите родители/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат трошоците за адвокатот, трошоците на одбраната паѓаат на товар на судскиот буџет.

(3) Се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат трошоците за адвокат ако остваруваат вкупни месечни приходи помали од просечната нето месечна плата во Република Македонија, за што треба да достават потврда за вкупните месечни приходи издадена од надлежен орган, односно организација најдоцна во рок од пет работни дена од денот на добиеното известување за потребната документација. Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от не достават таква потврда ќе се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от се во состојба да ги платат трошоците на адвокатот.

(4) На детето може и во прекршочна постапка да му се определи бранител по службена должност од редот на адвокатите и ако судијата за деца одлучи дека тоа е неопходно, согласно со ставот (3) на овој член.

(5) Ако судијата одлучи дека има потреба од бранител, во однос на трошоците за адвокатот се применуваат одредбите од ставовите (2) и (3) на овој член.

Член 91

- (1) Судот и другите органи што учествуваат во постапката се должни да обезбедат заштита на приватноста на детето и на неговото семејство.
- (2) Кога му се суди на дете секогаш се исклучува јавноста.

Член 92

- (1) Детето може да биде испитувано само во присуство на неговиот бранител.
- (2) Родителите/или/от на детето, односно старателите/или/от можат да присуствуваат на сите дејствија во текот на целата постапка, освен ако судот оцени дека таквото присуство може да има штетни последици за неговиот развој.
- (3) Оштетениот и неговиот полномошник можат да присуствуваат на сите дејствија во текот на постапката, освен кога судот ќе оцени дека нивното присуство може да има штетно влијание врз детето.
- (4) Судот може да дозволи на главниот претрес да присуствуваат и лица кои се занимаваат со заштита и воспитување на деца, лица за заштита на правата на децата при народниот правобранител, лица блиски на детето, претставници на организации за заштита на правата на децата, како и научни работници.

Член 93

- (1) На дете не може да му се суди во отсуство. За време на изведувањето на одделни докази или на говорот на странките, судот може да нареди детето да се отстрани од претресот.
- (2) При преземањето на дејствијата на кои присуствува дете, а особено при неговото испитување, органите што учествуваат во постапката се должни да постапуваат претпазливо, водејќи сметка за душевната развиеност, чувствителноста и личните особини на детето, за да не влијае штетно водењето на постапката врз развојот на детето.
- (3) Детето се испитува на начин што одговара на неговата возраст, околностите на случајот и на неговата психофизичка состојба.

Член 94

Никој не може да биде ослободен од должноста да сведочи за околностите потребни за оценување на душевната развиеност на детето, за запознавање на неговата личност и за приликите во кои живее.

Член 95

- (1) Кога детето во извршувањето на дејствието што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок учествувало заедно со полнолетно лице, постапката спрема него ќе се издвои и ќе се спроведе според одредбите од оваа глава.
- (2) Постапката спрема детето може да се спои со постапката против полнолетно лице и да се спроведе според општите одредби од Законот за кривичната постапка само ако спојувањето на постапката е неопходно за сестрано разјаснување на работите. Решение за тоа донесува судот за деца, по образложен предлог од јавниот обвинител.
- (3) Против решението од ставот (2) на овој член е дозволена жалба.
- (4) Кога се спроведува единствена постапка за дете и за полнолетни сторители, во однос на детето ќе се применат одредбите од овој закон кога на главниот претрес се разјаснуваат прашањата што се однесуваат на дете, доколку нивната примена не е во спротивност со водењето на споената постапка.

Член 96

Кога лицето извршило некое дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело како дете, а некое како полнолетно лице, ќе се спроведе единствена

постапка според Законот за кривичната постапка пред советот што им суди на полнолетните лица.

Член 97

(1) Во постапката спрема деца центарот има право да се запознае со текот на постапката, во текот на постапката да става предлози и да укажува на фактите што се однесуваат на личноста и приликите во кои живее и се развива детето, а се од важност за донесување на правилна одлука.

(2) За секое поведување на постапка спрема дете органот овластен за поведување на прекршочна постапка ќе го извести надлежниот центар.

Член 98

(1) Детето се повикува преку родителите/или/от, односно старателите/или/от, освен ако тоа не е можно поради потребата од итно постапување или од други околности.

(2) Родителите/или/от, законскиот застапник, односно органот за старателство задолжително и веднаш, но најдоцна за два часа се известуваат за повикувањето на детето.

(3) Доставувањето на одлуки и на друга писмена до детето се врши согласно со одредбите од Законот за кривичната постапка и Законот за прекршоците, со тоа што до детето не се доставуваат писмена со истакнување на огласната табла на судот.

(4) Доставата е уредна ако одлуката е доставена до адвокатот, односно родителите/или/от, односно старателите/или/от.

Член 99

(1) Без дозвола на судот не смее да се објави текот на постапката спрема детето, ниту одлуката донесена во таа постапка.

(2) Може да се објави само оној дел од постапката, односно само оној дел од одлуката за кој постои одобрение, но во тој случај не смеат да се наведат името на детето и другите податоци врз основа на кои би можело да се заклучи за кое дете станува збор.

Член 100

Органите што учествуваат во постапката спрема детето, како и другите органи и установи од кои се бараат известувања, извештаи или мислења се должни истите да ги достават во најкус можен рок, но не подолго од 20 дена.

2. Надлежен суд

Член 101

(1) Специјализираните судски оддели за криминалитетот на децата формирани во основните судови со проширена надлежност, ги сочинуваат судии за деца, совети за деца и советници за деца.

(2) Судијата за деца ја спроведува подготвителната постапка, донесува одлуки во согласност со членот 86 од овој закон, претседава со советот за деца и врши други работи определени со овој закон.

(3) Судијата за деца, јавниот обвинител, адвокатот и овластените службени лица од Министерството за внатрешни работи најмалку пет дена во текот на годината следат специјализирана обука за правда за деца во земјата или во странство.

Член 102

(1) Советот за деца во основниот суд е составен од судија за деца и двајца судии - поротници. Судијата за деца е претседател на советот.

(2) Судиите - поротници се избираат од редот на просветни работници, психолози, педагози, социјални работници и други лица кои имаат искуство во воспитанието и образованието на младите.

(3) Советот за деца во основниот суд одлучува во прв степен во постапка за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела.

(4) Во основниот суд се формира кривичен совет за деца кој решава по жалбите против решенијата на судијата за деца и во случаите предвидени со овој закон, составен од тројца судии што посетувале обука за престапништво на децата.

(5) Во кривичниот совет од ставот (4) на овој член не може да учествува судијата за деца кој донел решение против кое е изјавена жалба.

(6) Советот за деца на апелациониот суд, составен од судија за деца и двајца судии, одлучува за жалбите против одлуките на советот за деца на основниот суд, како и во други случаи определени со овој закон.

Член 103

(1) Во Врховниот суд на Република Македонија се формира совет за деца составен од пет судии.

(2) Советот за деца решава по редовни и вонредни правни лекови предвидени во овој закон и ја следи и работи на унапредување на судската практика во оваа област и подготвува анализи.

Член 104

(1) Во специјализираните судски оддели за правда за децата, формирани во основните судови со проширена надлежност, за вршење на стручни работи претседателот на судот определува по еден социјален работник, педагог или психолог по предлог на центарот.

(2) Одлука за бројот, работните задачи и начинот на вклучување на стручните лица од ставот (1) на овој член донесува претседателот на судот.

(3) Стручните работници од ставот (1) на овој член им помагаат на судијата за деца и на советот за деца во водењето на подготвителната постапка и претресот, даваат стручни мислења во однос на одлуката на судот и санкцијата што би требало да се изрече во конкретниот случај, му помагаат на судот во надзорот над извршувањето на изречените санкции и даваат предлози за прекинување со извршувањето или за замена на една санкција со друга.

Член 105

(1) За постапката спрема дете месно надлежен, по правило, е судот на неговото живеалиште, а ако детето нема постојано живеалиште или ако тоа е непознато, судот на престојувалиштето на детето.

(2) Постапката може да се спроведе пред судот на престојувалиштето на детето или пред судот на местото на извршување на дејствието што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок, во случаи кога е очигледно дека пред тој суд постапката ќе се спроведе без одлагање.

Глава четринаесетта

Постапка спрема деца за сторени дејствија што со закон се предвидени како кривични дела

1. Поведување на постапка

Член 106

(1) Постапка спрема дете над 14 години за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело се поведува само по барање од јавниот обвинител.

(2) За дејствија што со закон се предвидени како кривични дела за кои се гони по предлог или приватна тужба, постапката може да се поведе ако оштетениот во рок од три месеци од сознавањето за стореното дело или сторителот, доставил предлог за поведување на постапка до надлежниот јавен обвинител.

(3) Ако јавниот обвинител не достави барање за поведување на постапка спрема дете, ќе го извести за тоа оштетениот. Оштетениот не може да ја преземе постапката, односно не може да поднесе приватна тужба до судот туку може во рок од осум дена од приемот на известувањето од јавниот обвинител да бара советот за деца на надлежниот суд да одлучи за поведување на постапка.

Член 107

(1) Пред да одлучи дали ќе поднесе барање за поведување на подготвителна постапка јавниот обвинител го сослушува детето во присуство на неговите родители/или/от, односно старатели/или/от и бранителот, освен кога неговата психофизичка состојба не го дозволува тоа.

(2) Доколку детето или неговите родители/или/от, односно старатели/или/от нема да земат бранител, јавниот обвинител по службена должност од листата на адвокати доставена од Адвокатската комора на Република Македонија ќе му постави бранител.

(3) Доколку постапката не продолжи пред суд, трошоците за адвокатот ги снесат родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето, а во случаи кога родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето не се во состојба да ги платат, тие паѓаат на товар на Буџетот на Република Македонија.

(4) Се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат трошоците за адвокат ако остваруваат вкупни месечни приходи помали од просечната нето месечна плата во Република Македонија, за што треба да достават потврда за вкупните месечни приходи издадена од надлежен орган, односно организација до центарот најдоцна во рок од пет работни дена од денот на добиеното известување за потребната документација. Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от не достават таква потврда ќе се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от се во состојба да ги платат трошоците на адвокатот.

Член 108

(1) Кога се исполнети условите за казнување на дете во ризик над 14 години од членовите 50 до 56 од овој закон јавниот обвинител може, пред да поднесе барање за поведување на подготвителна постапка, да му предложи на детето, неговиот бранител, родителите/или/от, односно старателите/или/от да се спроведе посебна постапка за признавање на одговорноста и спогодување за висината на казната. Таков предлог јавниот обвинител може да поднесе во случаите кога располага со докази кои недвосмислено укажуваат дека детето е сторител на кривичното дело, дека е одговорен за стореното дело и дека се исполнети условите за изрекување на казна.

(2) Во постапката за спогодување јавниот обвинител ќе ги прибере од центарот сите потребни извештаи и други документи за личноста на детето и ќе обезбеди согласност од оштетениот.

(3) Ако со предлогот е согласен оштетениот, јавниот обвинител ги повикува на јавно спогодување детето, неговиот законски застапник, бранителот, центарот и оштетениот. Ако на спогодувањето се постигне согласност, се составува спогодба која ја потпишуваат сите присутни учесници.

(4) Јавниот обвинител ја доставува спогодбата до советот на деца кој може да ја прифати спогодбата и да донесе пресуда со која ќе ја изрече предложената санкција, против која не е дозволена жалба. Ако судот не ја прифати спогодбата

го враќа предметот на јавниот обвинител кој е должен да поднесе барање за поведување на подготвителна постапка.

(5) Во текот на судската постапка, судските списи и изјавите на детето и неговиот бранител дадени во постапката за спогодување не смеат да се користат како доказ и ќе бидат издвоени од судската постапка.

(6) Јавниот обвинител не смее да се повикува на податоците и изјавите дадени во постапката за спогодување.

2. Подготвителна постапка

Член 109

(1) Јавниот обвинител поднесува барање за поведување на подготвителна постапка до судијата за деца на надлежниот суд.

(2) Ако судијата за деца не се согласи со барањето на јавниот обвинител, ќе побара за тоа да одлучи кривичниот совет за деца на основниот суд.

(3) Судијата за деца може на органите за внатрешни работи да им нареди да извршат претрес на домот или привремено одземање на предмет или други дејствија во согласност со одредбите од Законот за кривичната постапка.

Член 110

(1) Ако судијата за деца по испитувањето на детето и добивањето на извештај за детето и околностите на делото од центарот, оцени дека нема потреба од спроведување на други дејствија на подготвителна постапка, ќе го изнесе предметот пред советот за деца заради конечно решавање во рок не подолг од осум дена. Центарот го доставува извештајот во рок од еден месец.

(2) Ако советот за деца оцени дека има потреба од спроведување на други дејствија во подготвителна постапка, ќе донесе решение со кое ќе го врати предметот на судијата за деца заради дополнување на подготвителната постапка.

Член 111

(1) По исклучок од членот 75 од овој закон, за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело за кое е утврдена казна затвор до три години, јавниот обвинител може по сослушувањето на детето од судијата за деца да му достави предлог на советот за деца за изрекување на санкција без спроведување на подготвителна постапка, ако е случајот доволно разјаснет и собраните податоци за личноста на детето даваат доволно основа за донесување на одлука.

(2) Советот за деца донесува одлука за изрекување на мерка и друга санкција и врз основа на наодот и мислењето од стручниот тим на центарот за околностите на делото и личноста на детето, со мислење за санкцијата што треба да му се изрече на детето. Центарот го доставува извештајот до судот во рок од 15 дена од приемот на барањето.

(3) Советот за деца може по потреба од центарот со образложено барање да побара дополнување на наодот и мислењето во рок од осум дена од приемот на барањето.

(4) Ако детето или неговиот бранител се противат на предлогот на јавниот обвинител, судијата за деца ќе донесе решение за спроведување на подготвителна постапка или ќе постапи согласно со членот 109 став (2) од овој закон. Против одлуката донесена во согласност со детето и неговиот бранител не е дозволена жалба. Со одлуката мора да е решено и за имотноправното барање на оштетениот, кој само во тој дел има право на жалба до повисокиот суд.

(5) Советот за деца не може во постапката предвидена во овој член да изрече казна затвор за деца и заводски мерки.

Член 112

(1) Во случаите од членовите 109, 110 и 111 од овој закон советот за деца решава на седница откако претходно ќе ги прибави списите од јавниот обвинител. На седницата се повикува јавниот обвинител.

(2) Советот за деца може да одлучи да не се води подготвителна постапка или спрема детето да се поведе постапка пред судија за деца. Против решението на советот за деца не е дозволена жалба.

(3) Кога советот ќе одлучи спрема детето да се поведе постапка пред судија за деца, јавниот обвинител може да учествува во оваа постапка и ги има сите овластувања што според овој закон му припаѓаат во постапката.

Член 113

(1) Во подготвителната постапка спрема детето покрај фактите што се однесуваат на дејствијата што со закон се предвидени како кривични дела посебно ќе се утврди возраста на детето, околностите потребни за оцена на неговата душевна развиеност, ќе се испита средината и приликите под кои детето живее и другите околности што се однесуваат на неговата личност.

(2) Заради утврдување на околностите од ставот (1) на овој член ќе се сослушаат родителите/или/те на детето, односно старателите и/или/от и други лица кои можат да ги дадат потребните податоци. За овие околности ќе се побара извештај од центарот, а ако спрема детето била применета санкција за порано сторено дејствие што со закон е предвидено како кривично дело, ќе се прибави извештај за примената на таа санкција.

(3) Податоците за личноста на детето ги прибавува судијата за деца, преку центарот, во рок од 30 дена.

(4) Кога за утврдување на здравствената состојба на детето, на неговата душевна развиеност и на неговите психички особености, способности или наклонетости е потребно детето да го прегледа стручен тим, за овој преглед ќе се определат лекар, психолог и педагог кои прегледот можат да го извршат и во специјализирани здравствени установи.

(5) Прегледот од стручен тим се врши во рок од 30 дена.

Член 114

(1) Судијата за деца го определува начинот на изведувањето на одделни дејствија во согласност со Законот за кривичната постапка, водејќи сметка за правата на детето во постапката, а особено за правото на одбрана, правата на оштетениот и собирањето на сите докази потребни за правилно одлучување.

(2) На дејствијата во подготвителната постапка може да присуствува јавниот обвинител.

(3) Испитување на дете, по оцена на судијата, ќе се изврши со помош на педагог, психолог или на друго стручно лице.

(4) Судијата за деца може да одобри на дејствијата во подготвителната постапка да присуствува претставник на центарот и родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето. Кога наведените лица присуствуваат на тие дејствија, можат да стават предлози и да му упатуваат прашања на лицето кое се испитува, односно сослушува.

Член 115

(1) Судијата за деца може да определи детето во текот на подготвителната постапка привремено да се смести во установа за образование, грижа и заштита на деца, освен установа надлежна за извршување на мерки и санкции спрема деца, да се стави под надзор на центарот или да се смести во згрижувачко или друго семејство, ако тоа е потребно заради давање помош, заштита или згрижување на детето.

(2) Против решението за привремено сместување или надзор е дозволена жалба до кривичниот совет за деца на основниот суд.

(3) Трошоците за сместување на детето во установата од ставот (1) на овој член се исплатуваат однапред од средствата на судскиот буџет и влегуваат во трошоците на постапката.

Член 116

(1) Повикување на дете за кое постојат основи на сомневање дека сторило дејствие што со закон е предвидено како кривично дело, заради собирање на информации од страна на Министерството за внатрешни работи се врши според одредбите од овој закон, доколку со друг закон поинаку не е определено.

(2) Пред започнување на разговорот детето се запознава со неговите права предвидени со овој закон.

(3) Разговорот со детето задолжително се води во присуство на неговиот бранител и родителите/или/от, односно законскиот застапник.

(4) Пред разговорот службеното лице е должно да го запознае детето со причините за повикувањето и со сите факти кои се однесуваат на случајот што е предмет на разговорот.

(5) Разговорот со детето се води во посебни простории соодветни за разговор со дете од негова возраст и може да трае, ако детето го прифаќа разговорот, најдолго четири часа. По потреба разговорот може, во согласност со детето, да продолжи друг ден, односно денови.

(6) Задржувањето на дете во полициска станица може да трае најмногу до 12 часа.

(7) Овластени службени лица на Министерството за внатрешни работи можат да задржат најмногу до осум часа дете затечено при извршување на дејствие што со закон е предвидено како прекршок против јавниот ред и мир, доколку воспоставувањето на јавниот ред и мир или отстранувањето на загрозувањето не може да се постигне на друг начин или кога е под дејство на алкохол, дрога или други психотропски супстанции. Дете кое го испорачал странски орган за безбедност заради спроведување до надлежен државен орган може да се задржи најмногу 12 часа.

(8) За задржување на дете, под условите предвидени со закон, овластените службени лица на Министерството за внатрешни работи се должни веднаш да го известат надлежниот јавен обвинител, судијата за деца, односно судијата на претходната постапка, родителите/или/от, односно старателите/или/от, неговиот бранител и центарот. Известувањето во итни случаи се врши телефонски, а за истото се доставува и писмено известување во рок од 24 часа.

(9) За време на задржувањето не може да се води разговор без присуство на бранител.

(10) Ако детето или неговите родителите/или/от, односно старателите/или/от не земат бранител, службените лица на Министерството за внатрешни работи ќе определат бранител од листата на адвокати доставена од Адвокатската комора на Република Македонија.

(11) Трошоците за бранителот ги снесат родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето. Трошоците за адвокатот паѓаат на товар на Буџетот на Република Македонија во согласност и со услови предвидени во Законот за бесплатна правна помош, само во случај кога родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат трошоците.

(12) Се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат трошоците за адвокат, ако остварува вкупни месечни приходи помали од просечната нето месечна плата во Република Македонија, за што треба да достави потврда за вкупните месечни приходи издадена од надлежен орган, односно организација до центарот најдоцна во рок од пет

работни дена од денот на добиеното известување за потребната документација. Ако родителите/или/от, односно старателите/или/от нема да достават таква потврда ќе се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от се во состојба да ги платат трошоците на адвокатот.

(13) Овластените службени лица на Министерството за внатрешни работи го задржуваат детето во простории соодветни за задржување на дете од негова возраст, различни од просториите за задржување на полнолетни лица.

(14) За задржувањето се составува записник, во кој се внесуваат сите податоци за денот и часот кога детето е задржано, причините за задржувањето, времето кога е поучено за неговите права, психофизичката состојба во моментот на неговото задржување, времето кога е разговарано со детето, констатација на службените лица за постоењето на видливи телесни повреди и времето на прекинување на задржувањето. Записникот го потпишува детето и неговите родители/и/от, односно старатели/или/от, како и бранителот.

(15) Задржувањето подолго од 6 часа мора да го одобри службеникот за прифат во посебно определена и опремена полициска станица.

(16) Задржаното дете мора без одлагање, а најдоцна во рок од 12 часа да биде изведено пред судија за деца, кој ќе одлучи за одредување на притвор или за пуштање на детето на слобода.

(17) Ако судијата за деца најде дека нема основ за задржување на детето, ќе донесе решение за негово пуштање на слобода, во кое ќе ја оцени законитоста на задржувањето.

(18) Детето и неговиот бранител имаат право на жалба до кривичниот совет за деца на основниот суд во делот на решението со кое се оценува законитоста на лишувањето од слобода.

Член 117

(1) Мерка притвор судијата за деца може да определи против детето само по предлог на јавниот обвинител, а по претходно прибавено мислење од центарот.

(2) На детето може да му се определи мерка притвор при постоење на основите предвидени во Законот за кривичната постапка. Притворот може да се изрече само како крајна мерка ако не се исполнети условите за примена на другите мерки за обезбедување на присуство на детето предвидени во Законот за кривичната постапка. Судијата за деца посебно ќе ја цени и е должен да ја образложи оправданоста на примената на мерката притвор, тргнувајќи од личноста на детето, можните последици на притворањето врз неговата личност и неговиот правилен развој.

(3) Наместо притвор, судијата за деца ги применува по правило мерките од членот 115 став (1) од овој закон кога се исполнети законските услови за нивна примена, освен кога постои опасност детето повторно да стори дејствие што со закон е предвидено како кривично дело или кога е тоа неопходно заради заштита на животот или здравјето на детето.

(4) Ако јавниот обвинител во рокот предвиден во членот 116 став (15) од овој закон не стави никаков предлог, судијата за деца може да донесе решение за одредување краткотраен притвор, ако се исполнети законските услови за одредување притвор. Краткотрајниот притвор може да трае најдолго 24 часа. Ако во тој рок јавниот обвинител не поднесе предлог за определување притвор, судијата за деца ќе донесе решение за пуштање на детето на слобода.

(5) Против решението за краткотраен притвор детето, неговиот бранител и јавниот обвинител имаат право на жалба до кривичниот совет за деца на основниот суд кој по жалбата одлучува во рок од 24 часа.

(6) Кога е затечен при извршување дејствие што со закон е предвидено како кривично дело детето странец чиј идентитет не може да се утврди се определува мерка упатување во одделот за деца на центарот за прифаќање странци.

Член 118

- (1) Притворот се одредува со решение на судијата за деца и може да трае најдолго 30 дена.
- (2) По образложен предлог на судијата за деца, а по претходно прибавено мислење од јавниот обвинител и од центарот, советот за деца на основниот суд може од оправдани причини да го продолжи притворот за уште 60 дена.
- (3) Ако притворот е одреден само поради утврдување на идентитетот на детето судијата за деца, односно советот за деца е должен да донесе решение за неговото укинување веднаш кога ќе се утврди идентитетот.
- (4) Судијата за деца е должен веднаш по одредувањето на притворот за тоа да ги извести родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето, неговиот бранител и центарот.
- (5) Рокот за жалба е три дена од доставувањето на решението за притвор. По жалбата на решението на судијата за деца во рок од три дена од нејзиното доставување одлучува кривичниот совет за деца на основниот суд, а по жалбата на решението на советот за деца на основниот суд, советот за деца на апелациониот суд.

Член 119

Во случај на спреченост или отсуство на судијата за деца, одлуките поврзани со задржување и притвор ги донесува судијата на претходната постапка.

Член 120

- (1) Во притворот детето се сместува одвоено од полнолетните лица.
- (2) На детето му се обезбедува во притворот право на работна и друга активност што е корисна за неговото воспитување и за отстранување на негативните последици на лишувањето од слобода врз неговата личност.
- (3) Во текот на траењето на притворот на детето му се гарантира и обезбедува правото на контакт со семејството најмалку еднаш неделно, правото на приватно и доверливо контактирање по потреба, правото на медицинска помош и заштита и правото на следење на информации преку средствата за јавно информирање.
- (4) Судијата за деца спрема притворените деца ги има истите овластувања што според Законот за кривичната постапка му припаѓаат на судијата на претходната постапка во поглед на притворените и е должен најмалку еднаш при краткотрајниот притвор да го посети притвореното дете, а ако притворот трае подолго, да го посетува најмалку еднаш на секои десет дена.

Член 121

- (1) Ако судијата за деца во текот на подготвителната постапка ќе утврди дека постојат причини за запирање на постапката, поради тоа што делото што му се става на товар на детето не е дејствие што со закон е предвидено како кривично дело, настапила застареност или делото е опфатено со акт на амнестија или помилување, или постојат други околности што го исклучуваат гонењето, или ако нема докази дека детето сторило дејствие што со закон е предвидено како кривично дело, ќе го извести за тоа јавниот обвинител. Ако јавниот обвинител во рок од осум дена не го извести судијата за деца дека се откажува од гонење, судијата за деца ќе побара за запирање на постапката да одлучи советот за деца на основниот суд.
- (2) Решението на советот за деца за запирање на постапката се доставува до јавниот обвинител, до оштетениот и до детето, кое ако е во притвор веднаш се пушта на слобода. Против ова решение јавниот обвинител и оштетениот имаат право на жалба до советот за деца на апелациониот суд.
- (3) Советот за деца на основниот суд може да донесе решение за запирање на постапката по службена должност во текот на целата подготвителната постапка.

Член 122

(1) Откако ќе ги испита сите околности што се однесуваат на извршувањето на кривичното дело и на личноста на детето, судијата за деца по завршувањето на подготвителната постапка ги доставува списите до надлежниот јавен обвинител кој може во рок од осум дена да бара подготвителната постапка да се дополни, да даде изјава за откажување од натамошно гонење или да стави образложен предлог до советот за деца за применување на санкција.

(2) Доколку јавниот обвинител се откаже од гонење, судијата за деца донесува решение за запирање на постапката. Примерок од решението се доставува до оштетениот кој може во рок од осум дена од известувањето да стави предлог до кривичниот совет за деца за продолжување на постапката.

(3) Ако кривичниот совет за деца донесе решение за продолжување на постапката, јавниот обвинител има право на жалба до советот за деца на апелациониот суд во рок од осум дена.

Член 123

Предлогот на јавниот обвинител за примена на санкција треба да содржи име и презиме на детето, неговите години на возраст, опис на делото, докази од кои произлегува дека детето го извршило кривичното дело, образложение што треба да содржи оцена на душевната развиеност на детето и предлог спрема детето да се примени санкција.

Член 124

Судијата за деца секој месец го известува претседателот на судот кои предмети за деца не се завршени и за причините поради кои по одделни предмети постапката сè уште е во тек. Претседателот на судот презема соодветни мерки за забрзување на постапката.

3. Постапка пред советот за деца

Член 125

(1) По приемот на предлогот на јавниот обвинител, како и кога постапката спрема дете се води без предлог на јавниот обвинител, судијата за деца кој претседава со советот за деца закажува седница на советот ако е утврдена неспорна фактичка состојба.

(2) На седница на советот може да се одлучи да се одржи главен претрес ако е потребно утврдување на фактичката состојба.

(3) Казни и заводски мерки можат да се изречат само по одржан главен претрес. Другите санкции можат да се изречат и на седница на советот.

(4) За седницата на советот се известуваат и на неа можат да присуствуваат јавниот обвинител, бранителот и претставникот на центарот, по потреба и детето со неговите родители/или/от, односно старатели/или/от.

(5) Судијата за деца ќе му ја соопшти на детето санкцијата што спрема него е изречена на седница на советот.

Член 126

(1) Кога советот за деца одлучува на главен претрес, согласно ќе се применуваат одредбите од Законот за кривичната постапка за подготовките за главен претрес, за раководењето со главниот претрес, за одлагањето и прекинувањето на главниот претрес, за записникот и за текот на главниот претрес, но советот може да отстапи од овие правила ако смета дека нивната примена во конкретниот случај не би била целесообразна.

(2) На главниот претрес ќе се повикаат јавниот обвинител, оштетениот, детето и неговиот бранител, неговите родители/или/от, односно старатели/или/от и

претставник на центарот, односно член на стручниот тим кој го изготвил наодот и мислењето.

(3) Неdoaѓањето на родителите/или/от, односно старателите/или/от или на претставникот на центарот не го спречува судот да го одржи главниот претрес. Во случај на отсуство на родителите/или/от, односно старателите/или/от, судот ќе го задолжи бранителот да ги застапува и нивните интереси.

(4) Одредбите од Законот за кривичната постапка за измена и проширување на обвинението ќе се применуваат и во постапката спрема дете, со тоа што советот за деца е овластен и без предлог на јавниот обвинител да донесе одлука врз основа на фактичката состојба која е изменета на главниот претрес.

Член 127

Во текот на постапката советот за деца може да донесе одлука за привремено сместување на детето во согласност со членот 115 од овој закон, да ја укине таквата одлука донесена порано или да одреди притвор во согласност со членот 117 од овој закон.

Член 128

(1) Судијата за деца кој претседава со советот за деца е должен да закаже главен претрес или седница на советот во рок од осум дена од денот на приемот на предлогот од јавниот обвинител или од денот на завршувањето на подготвителната постапка или од денот кога на седница на советот е одлучено да се одржи главен претрес. За секое продолжување на овој рок судијата за деца мора да има одобрение од претседателот на судот.

(2) Одлагање или прекинување на главниот претрес се врши само по исклучок. За секое одлагање или прекинување на главниот претрес судијата за деца ќе го известат претседателот на судот и ќе ги изнесе причините за одлагањето, односно прекинувањето.

Член 129

(1) Советот за деца не е врзан за предлогот на јавниот обвинител при одлучувањето дали спрема детето ќе изрече казна или ќе примени друга санкција.

(2) Советот со решение ќе ја запре постапката во случаите кога според одредбите од Законот за кривична постапка судот донесува пресуда со која обвинението се одбива или со која обвинетиот се ослободува од обвинението, како и кога советот ќе најде дека не е сообразно на детето да му се изрече санкција.

(3) Воспитни мерки и мерки на безбедност советот изрекува со решение во чијашто изрека се наведува само која мерка се изрекува, но детето нема да се огласува за виновно за дејствие што со закон е предвидено како кривично дело што му се става на товар. Во образложението на решението ќе се наведе описот на делото и околностите што ја оправдуваат примената на изречената мерка.

(4) Пресудата со која на детето му се изрекува казна или алтернативна мерка се донесува во формата на осудителна пресуда предвидена со Законот за кривичната постапка.

Член 130

(1) Судот може детето да го осуди на плаќање на трошоците на постапката и на исполнување на имотноправните барања на оштетениот во согласност со одредбите од Законот за кривичната постапка, само ако на детето му изрекол казна или алтернативна мерка.

(2) Ако спрема детето е применета воспитна мерка, трошоците на постапката паѓаат на товар на Буџетот на Република Македонија, освен кога на детето му е

изречена посебна обврска за надоместување на штетата од членот 44 став (2) алинеја 2 од овој закон.

(3) Трошоците за бранителот за случаите од ставовите (1) и (2) на овој член ги сносат родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето. Кога родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат, трошоците за адвокат паѓаат на товар на Буџетот на Република Македонија во согласност со Законот за бесплатна правна помош.

(4) Се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от не се во состојба да ги платат трошоците за бранителот, ако остваруваат вкупни месечни приходи помали од просечната нето месечна плата во Република Македонија, за што треба да достават потврда за вкупните месечни приходи издадена од надлежен орган, односно организација најдоцна во рок од пет работни дена од денот на добиеното известување за потребната документација. Ако родителите/или/от или старателите/или/от нема да достават таква потврда ќе се смета дека родителите/или/от, односно старателите/или/от се во состојба да ги платат трошоците на адвокатот.

Член 131

Судијата за деца е должен писмено да ја изготви одлуката во најкраток можен рок, кој не е подолг од 15 дена, а во посложени случаи 30 дена од денот на нејзиното објавување.

4. Правни лекови

Член 132

(1) Против решението, односно пресудата со која на детето му е изречена санкција, како и против решението за запирање на постапката од членот 129 став (2) од овој закон, можат да изјават жалба сите лица кои имаат право на жалба против пресудата според одредбите од Законот за кривичната постапка и тоа во рок од осум дена од денот на приемот на решението, односно пресудата. Оштетениот може да изјави жалба само во однос на имотноправно побарување.

(2) Бранителот, јавниот обвинител, брачниот, односно вонбрачниот другар, роднина по крв во права линија, старателот, братот и сестрата можат да изјават жалба во корист на детето и против неговата волја.

(3) Жалбата против решението со кое се изрекува воспитна мерка која се издржува во установа го задржува извршувањето на решението, ако судот во согласност со родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето и по сослушувањето на детето поинаку не одлучи.

(4) За седницата на советот за деца на апелациониот суд ќе се известат детето и неговиот бранител ако тие тоа го бараат.

Член 133

(1) Советот за деца на апелациониот суд може да ја преиначи првостепената одлука со изрекување на потешка санкција спрема детето, само врз основа на жалба поднесена од страна на јавниот обвинител.

(2) Ако со првостепената одлука не е изречена казна или заводска мерка, советот може таа казна, односно мерка да ја изрече само ако одржи претрес. Затвор за деца во подолго траење или потешка заводска мерка од онаа што е изречена со првостепената одлука може да се изрече и на седница на советот.

Член 134

Против одлуката на апелациониот суд за преиначување на првостепената одлука по одржан претрес со која се изрекува казна или заводска наместо воспитна

мерка, може да се поднесе жалба до Врховниот суд на Република Македонија во рок од осум дена од денот на приемот на одлуката.

Член 135

Барање за заштита на законитоста може да се подигне согласно со Законот за кривичната постапка.

Член 136

Одредбите од Законот за кривичната постапка за повторување на кривичната постапка завршена со правосилна пресуда согласно ќе се применуваат и врз повторување на постапката завршена со правосилно решение за примена на воспитна мерка или за запирање на постапката спрема детето.

Глава петнаесетта Прекршочна постапка

Член 137

(1) Прекршочна постапка спрема детето може да се поведе пред судијата за деца само ако случајот не е разрешен во претходната постапка на посредување со деца сторители на дејствија што со закон се предвидени како прекршоци, согласно со Законот за прекршоците.

(2) Прекршочната постапка ја води и одлуките ги донесува судијата за деца на надлежниот суд на чиешто подрачје детето има живеалиште или престојувалиште.

(3) Кога детето учествувало во извршувањето на дејствие што со закон е предвидено како прекршок со полнолетно лице, постапката спрема детето се раздвојува и се води според одредбите од овој закон.

Член 138

Во прекршочната постапка родителите/или/от, односно старателите/или/от, како и центарот имаат право да се запознаат со текот на постапката, да учествуваат во сите дејствија што ги презема судијата за деца, да даваат предлози и да укажуваат на фактите што се однесуваат на личноста и приликите во кои живее и се развива детето, а се од важност за донесување на правилна одлука.

Член 139

(1) Судијата за деца со решение ќе ја запре постапката кога ќе утврди дека детето во времето на извршување на дејствието што со закон е предвидено како прекршок не наполнил 14 години и за тоа ќе ги извести родителите/или/от, односно старателите/или/от на детето и центарот.

(2) Решение за запирање на постапката судијата за деца ќе донесе и кога ќе оцени дека дејствието што му се става на товар на детето не е дејствие што со закон е предвидено како прекршок, постојат околности што го исклучуваат гонењето за дејствие што со закон е предвидено како прекршок определени со Законот за прекршоците, или дека нема доволно докази дека детето сторило дејствие што со закон е предвидено како прекршок, како и во случајот кога подносителот на барањето за поведување на прекршочна постапка се откажал од барањето.

(3) Против решението од ставот (2) на овој член подносителот на барањето за поведување прекршочна постапка има право на жалба до советот за деца на апелациониот суд.

Член 140

(1) За секое барање за спроведување на прекршочна постапка судијата за деца ќе побара мислење од центарот. За решението судијата за деца ќе го извести

детето, неговите родители/или/от, односно старатели/или/от, подносителот на барањето и центарот.

(2) Судијата за деца врз основа на мислењето на центарот може да одлучи да не се поведе прекршочна постапка и со решение да го отфрли барањето за поведување на таква постапка, ако оцени дека не е целесообразно водењето на постапката со оглед на природата на дејствието што со закон е предвидено како прекршок и околностите под кои е сторено, поранешниот живот на детето и неговите лични прилики. За решението судијата за деца ќе го извести детето, неговите родители/или/от, односно старатели/или/от, подносителот на барањето и центарот.

(3) Против решението од ставот (2) на овој член подносителот на барањето за прекршочна постапка има право на жалба до советот за деца на апелациониот суд.

Член 141

(1) Ако се исполнети условите за водење на прекршочна постапка, судијата за деца го повикува детето преку родителите/или/от, односно старателите/или/от.

(2) По сослушувањето на детето судијата за деца може да предвиди и други дејствија заради разјаснување на случајот пропишани со Законот за прекршоците.

Член 142

(1) По преземањето на потребните дејствија и обезбедувањето и оцената на доказите предложени од страна на подносителот на барањето за прекршочна постапка, судијата за деца со решение ќе ја запре постапката, ако оцени дека се исполнети условите од членот 139 од овој закон.

(2) Прекршочната постапка спрема детето завршува со решение со кое на детето му се изрекува воспитна мерка или глоба.

(3) Со решението за изрекување воспитна мерка детето се задолжува и да го исполни утврденото имотноправно барање на оштетениот.

Член 143

(1) Против решението за запирање на постапката, жалба може да се изјави до советот за деца на апелациониот суд подносителот на барањето за прекршочна постапка.

(2) Против решението за изрекување на санкција, жалба можат да изјават подносителот на барањето за поведување на прекршочна постапка, детето и неговиот бранител, како и родителите/или/от, односно старателите/или/от, братот, сестрата или хранителот на детето. Тие можат да изјават жалба во негова корист и спротивно на неговата волја.

(3) Советот за деца на апелациониот суд по жалбата решава на седница без повикување на странките и може да донесе решение со кое се потврдува или укинува првостепеното решение, или со кое првостепеното решение во делот на санкцијата се изменува со изрекување на поблага санкција.

Член 144

Во прекршочната постапка детето може да ги користи вонредните правни средства барање за повторување на прекршочната постапка и барање за заштита на законитоста.

Петти дел
**ЗАШТИТА НА ДЕЦА ЖРТВИ НА КРИВИЧНИ ДЕЛА И
СВЕДОЦИ ВО КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА**

Глава шеснаесетта

Заштита на детето како оштетено или сведок
во кривичната постапка

Член 145

(1) Детето жртва на кривично дело ги има следниве права:

- со него да се постапува со почитување на неговото достоинство,
- да биде заштитено од секаква дискриминација,
- да биде известено за своите права на јазик разбирлив и соодветен на неговата возраст, како и почитување на правото на приватност,
- да бидат информирани родителите/или/от, односно старателите/или/от за сите прашања во врска со кривичното дело и во врска со осомничениот, обвинетиот и осудениот,
- детето, односно родителите/или/от, односно старателите/или/от да учествуваат во кривичната постапка како оштетен со приклучување кон кривичниот прогон или за остварување на имотноправното барање за штета,
- на посебна заштита на неговата безбедност и на безбедноста на неговото семејство, грижа и внимание од страна на органите и субјектите кои учествуваат во кривичната постапка,
- право на посебна заштита од секундарна виктимизација или ревиктимизација и
- право на психолошка и друга стручна помош и поддршка од страна на органи, установи и организации за помош на деца жртви за кривични дела.

(2) Детето сведок ги има истите права како детето жртва од ставот (1) на овој член, освен правата од ставот (1) алинеи 4 и 5 на овој член.

(3) Полицијата, јавниот обвинител и судот постапуваат со посебна грижа спрема детето жртва на кривично дело давајќи му ги поуците од ставот (1) на овој член и се грижат за неговите интереси при донесувањето на одлука за кривично гонење против обвинетиот за што се составува службена белешка или записник.

(4) Во полициската и кривичната постапката, детето жртва на кривично дело има право:

- на правна помош од адвокат пред давањето на исказ, односно изјава или поднесување на имотноправно барање,
- на надоместок на материјална и нематеријална штета согласно со програмата од членот 151 од овој закон под услови и на начин пропишан со членот 152 од овој закон, доколку надоместокот на штета не може да се обезбеди од осудениот и
- на полномошник од земањето на првиот исказ, како и во текот на целата постапка.

(5) Правна помош на дете жртва обезбедува по правило адвокат кој следел специјализирана обука за правата на децата. Обуката трае најмалку пет дена во текот на годината во земјата или во странство.

Посебни права на процесна заштита

Член 146

(1) Детето жртва имаа право на посебни мерки на процесна заштита при давањето исказ и испитувањето во сите фази на постапката.

(2) Судот мора да определи посебна мерка на процесна заштита во случаите од ставот (1) на овој член, и тоа:

- кога детето жртва има потреба од посебна грижа и заштита или

- кога детето е жртва на трговија со луѓе, насилство или сексуална злоупотреба, како и на кривични дела против човечноста и меѓународното право или други тешки дела сторени спрема деца за кои со закон е утврдена казна затвор над четири години.

(3) Во случаите од ставот (2) на овој член судот определува поединечно или заедно со друга посебна мерка на заштита да се регистрира исказот на детето со видео и тонски запис, кој ќе се користи како доказ во натамошната постапка. Во исклучителни случаи, ако се појават нови околности, судот може повторно да го испита детето жртва најмногу уште еднаш преку користење на технички средства за комуникација.

(4) Судот, јавното обвинителство и полицијата се должни да го поучат детето жртва за неговите права од ставот (1) на овој член, најдоцна пред неговото прво испитување и за тоа составуваат службена белешка или записник.

(5) Посебните права содржани во ставовите (2), (3) и (4) на овој член се однесуваат и на децата сведоци.

Посебни мерки на процесната заштита на деца жртви и деца сведоци

Член 147

Како посебни мерки на процесната заштита при давањето исказ, судот може да определи:

- користење на екрани за заштита на жртвата и сведокот од погледот на обвинетиот,
- прикривање на идентитетот или на изгледот,
- давање исказ преку видеоконференција,
- отстранување на тогите и капите,
- исклучување на јавноста,
- видео и аудио запис на исказот кој ќе се користи како доказ,
- видео и аудио запис од распитот кој ќе се користи како доказ,
- земање исказ преку посредство на стручно лице,
- употреба на посебни технички средства за комуникација и
- заштита на приватноста на детето и на неговото семејство.

Член 148

Во постапката што се води за дејствија што со закон се предвидени како кривични дела во кои детето се јавува како жртва судовите, јавните обвинители и службените лица на Министерството за внатрешни работи можат да постапуваат само доколку поседуваат соодветно образование и имаат посебно познавање и искуство од областа на правата за детето и за кривично-правната заштита на децата.

Член 149

(1) За сите дејствија што со закон се предвидени како кривични дела од Кривичниот законик во кои според законските обележја на делото детето се јавува како жртва на делото судот и другите органи што учествуваат во постапката се должни да преземаат мерки за помош и заштита и да постапуваат на начин на кој ќе се избегнат можните штетни последици за неговата личност и развој.

(2) Постапката за кривичните дела од ставот (1) на овој член, во која детето е жртва, е итна.

(3) Судот ја исклучува јавноста од делот на постапката во кој се репродуцира записот од исказот и од распитот на детето жртва или се применува друга посебна мерка на процесна заштита при земање исказ или распит или се

изведуваат процесни дејствија со кои може да се нанесе штета на неговата личност и неговиот развој.

(4) Детето жртва се сослушува како сведок на начин кој не влијае штетно врз неговиот психофизички развој и со примена на посебни мерки на процесна заштита.

(5) При земањето исказ и распит на дете како сведок или жртва полицијата, обвинителството и судот се должни да водат сметка за личните својства и карактеристики на детето за заштита на неговите интереси и за неговиот правилен развој.

Член 150

Детето жртва и детето сведок на трговија со луѓе, насилство или сексуална злоупотреба, како и дејствија што со закон се предвидени како кривични дела против човечноста и меѓународното право, како и за други дејствија што со закон се предвидени како кривични дела кои поради нивната природа, последиците или други околности го прават детето посебно чувствително, односно се наоѓа во посебно тешка душевна состојба, соочување меѓу детето и осомничениот, односно обвинетиот не е дозволено.

Член 151

(1) Заради обесштетување на дете кое е жртва или е оштетено со дејствие кое со закон е предвидено како кривично дело на насилство и на други акти на индивидуално или групно насилство, се издвојуваат средства во рамките на буџетот на Министерството за правда.

(2) Министерот за правда, по претходно прибавено мислење од Државниот совет за превенција на детско престапништво, донесува годишна програма со која ги планира изворите и начинот на трошење на средствата од ставот (1) на овој член.

(3) Административно-техничките работи за исплатата на средствата од ставот (1) на овој член ги врши Министерството за правда.

Член 152

(1) Детето за кое со правосилна судска одлука е утврдено дека е жртва, односно оштетено со дејствие што со закон е предвидено како кривично дело или прекршок со елементи на насилство и на кое му е признато имотнoprавно побарување, може да поднесе барање за обесштетување од средствата од членот 151 став (1) од овој закон до надлежниот суд, кога поради фактички или правни пречки имотнoprавно побарување не може да се изврши од имотот на сторителот на кривичното дело или другиот акт на насилство и кога од правосилноста на одлуката за имотнoprавното побарување изминале повеќе од шест месеци.

(2) Барањето од ставот (1) на овој член, покрај детето, можат да го поднесат неговите родители/или/от, односно старатели/или/от.

(3) Судот ќе донесе решение за обесштетување во износ на досуденото имотнoprавно побарување, без зголемување по основ на камати или други дополнителни трошоци околу извршувањето на побарувањето. Ако судот го одбие барањето, детето жртва има право на жалба до апелациониот суд во рок од осум дена од денот на приемот на решението за одбивање. Одлуката на апелациониот суд е конечна.

(4) Конечното решение за исплата на обесштетувањето судот го доставува до Министерството за правда кое ја извршува исплатата.

(5) За извршената исплата Министерството за правда го известува судот кој го донел решението најдоцна еден месец од извршената исплата.

(6) Ако обесштетувањето е исплатено од средствата од членот 151 став (1) од овој закон, судот го доставува решението за обесштетување до Државниот

правобранител заради поведување на постапка за присилно извршување на исплатеното обесштетување од имотот на сторителот. Против ова решение не е дозволена жалба, а тоа ќе се изврши согласно со одредбите од Законот за извршување.

Член 153

(1) Заштитата на децата како жртви и како сведоци во кривичната постапка се обезбедува согласно со одредбите од овој закон, Законот за кривичната постапка и Законот за заштита на сведоците.

(2) По потреба судот ќе нареди примена на посебни мерки за заштита на психофизичкиот интегритет на детето.

Шести дел

ПРЕВЕНЦИЈА НА ДЕТСКО ПРЕСТАПНИШТВО

Глава седумнаесетта

Државен совет и општински совети за превенција

Член 154

(1) Се основа Државен совет за превенција на детско престапништво (во натамошниот текст: Државниот совет).

(2) Државниот совет е самостоен и независен во вршењето на работите определени со овој закон.

(3) Државниот совет е составен од 15 члена кои ги избира Собранието на Република Македонија со мандат од пет години, со право на повторен избор од кои:

- седум члена на Државниот совет ги предлага министерот за правда и се претставници од Министерството за правда, Министерството за труд и социјална политика, Министерството за образование и наука, Министерството за внатрешни работи, Јавното обвинителство на Република Македонија, Врховниот суд на Република Македонија и Адвокатската комора на Република Македонија и

- осум члена на Државниот совет се избираат по пат на јавен оглас, од редот на истакнати научни и стручни работници кои работат на заштитата на интересите на децата од кои еден претставник е од редот на невладините организации за заштита на децата.

(4) Државниот совет има седиште во Министерството за правда и во односите со другите органи и лица настапува со свое лого, кое го утврдува Државниот совет.

(5) При изборот на членовите на Државниот совет ќе се запази соодветната и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници.

(6) Во работата на Државниот совет учествува и претставник од Народниот правобранител.

(7) Од редот на избраните членови, Државниот совет избира претседател со мандат од две години, со право на повторен избор.

(8) Мандатот на член на Државниот совет му престанува пред истекот на времето за кое е избран:

- по лично барање,

- поради смрт,

- ако Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието на Република Македонија утврди предлог за разрешување на член на Државниот совет поради неоправдано отсуство на три седници едноподруго или повеќе од пет седници во текот на годината, врз основа на предлогот што го донел Државниот совет со мнозинство гласови и

- ако трајно ја загуби способноста за вршење на функцијата.

(9) Исполнувањето на условите од ставот (8) на овој член ги утврдува Државниот совет со мнозинство гласови од вкупниот број членови и поднесува иницијатива за престанок на мандатот до Собранието на Република Македонија.

(10) Ако на член на Државниот совет му престане функцијата пред истекот на мандатот, согласно со ставот (8) на овој член, во рок од три месеци се избира член на Државниот совет, согласно со одредбите на овој член.

Член 155

Органите на државната управа, судовите, јавните обвинителства, како и правни лица што вршат јавни овластувања во областа на образованието, воспитувањето и заштитата на децата се должни да соработуваат со Државниот совет во остварувањето на неговите функции.

Член 156

Државниот совет ги има следниве надлежности:

- донесува Национална стратегија за превенција на детското престапништво,
- донесува годишни програми и планови за остварување на програмата,
- донесува Деловник за својата работа,
- предлага средства во предлогот на буџетската пресметка на Министерството за правда потребни за неговата работа,
- дава иницијативи за подобрување на законските решенија и мислења за предлози на закони од значење за заштитата на правата на децата и спречувањето на детското престапништво,
- покренува иницијативи за пошироко запознавање на граѓаните со правата на децата и расправи за здраво семејство, за заштита на децата од наркоменија, алкохолизам и други болести на зависност, за проблемите на образованието и воспитувањето, за односот на средствата за јавно информирање и за другите фактори што влијаат врз спречувањето на детското престапништво,
- иницира истражувања и студии за проблемите на детското престапништво,
- соработува со меѓународни организации и тела, ангажирани во заштитата на правата на детето и спречувањето на детското престапништво,
- подготвува годишни извештаи за својата работа и за состојбите во областа на правата на детето и детското престапништво, кои ги доставува до Собранието на Република Македонија и Владата на Република Македонија, Судскиот совет и Врховниот суд на Република Македонија, кои се должни да ги разгледаат и да преземат соодветни мерки и активности, согласно со своите надлежности и
- дава мислење на програмата од членот 151 став (2) од овој закон.

Член 157

(1) Административните работи на Државниот совет ги врши Министерството за правда.

(2) Средства за остварување на програмата, како и за работата на Државниот совет се обезбедуваат во рамките на финансиските средства од буџетот на Министерството за правда.

(3) Членовите на Државниот совет кои се од внатрешноста на Република Македонија, односно надвор од градот Скопје имаат право на соодветен надоместок на патните трошоци.

(4) Членовите на Државниот совет имаат право на месечен надоместок за работењето во советот во висина на 20 проценти од просечната бруто плата исплатена во претходниот месец на ниво на Република Македонија.

Член 158

- (1) Советите на општините, општините во градот Скопје и градот Скопје именуваат општински совети и Совет на градот Скопје за превенција на детско престапништво (во натамошниот текст: општинскиот совет).
- (2) Членови на општинскиот совет се претставници на подрачните единици на Министерството за внатрешни работи, Министерството за труд и социјална политика, центрите за социјална работа, претставници на советот на родители/или/от во основните и средните училишта, Унијата на средношколци, Адвокатската комора на Република Македонија, здруженија и фондации, јавниот обвинител кој работи во областа на детската деликвенција и судијата за деца од судовите од општа надлежност или судија кој ќе го определи претседателот на судот.
- (3) Советите на општините, општините во градот Скопје и на градот Скопје ќе го утврдат бројот на членови на општинските совети, во зависност од големината, развиеноста и потребите на општината, како и обемот на детското престапништво.
- (4) Членовите се именуваат за време од пет години, со право на повторен избор.
- (5) Од редот на членовите на општинскиот совет се избира претседател со мандат од две години, со право на повторно именување.

Член 159

- (1) Општинските совети донесуваат годишни програми за својата работа што ја усвојуваат советите на општините и Советот на градот Скопје, деловник за својата работа, на подрачјето на општината и градот Скопје вршат работи за следење на состојбите, покренуваат иницијативи за нивното подобрување и развиваат програми за вклучување на локалната заедница во превенција на детското престапништво и третманот на деца сторители на дејствија што со закон се предвидени како кривични дела и прекршоци.
- (2) За својата работа општинските совети најмалку еднаш годишно го известуваат советот на општината, односно градот Скопје и Државниот совет за превенција на детско престапништво.
- (3) Програмата на општинските совети од ставот (1) на овој член се финансира врз основа на финансиски план од буџетот на општината, односно градот Скопје и од други средства.

Седми дел

Глава осумнаесетта

ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ

Член 160

Глоба во износ од 300 до 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на родителите/или/от, односно старателите/или/от кои не соработуваат во исполнување на определените обврски на детето од членот 44 став (2) од овој закон.

Осми дел

Глава деветнаесетта

ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 161

Подзаконските акти предвидени со овој закон ќе се донесат во рок од еден месец од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 162

Советите на општините и на градот Скопје од членот 158 од овој закон кои не се формирани ќе се формираат најдоцна шест месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон.

Член 163

Претседателот и членовите на Државниот совет за превенција на малолетничко престапништво и на формираните општински совети за превенција, ќе продолжат да ги вршат работите до завршување на нивниот мандат.

Член 164

Постапките започнати пред денот на влегувањето во сила на овој закон ќе се завршат согласно со Законот за малолетничка правда („Службен весник на Република Македонија“ број 87/2007, 103/2008, 161/2008 и 145/10).

Член 165

Со денот на започнување со примена на овој закон престанува да важи Законот за малолетничка правда („Службен весник на Република Македонија“ број 87/2007, 103/2008, 161/2008 и 145/10).

Член 166

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“, а ќе започне да се применува од 1 декември 2013 година.